Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Олонноитын-политическэ газетэ

1991 СЕНТЯБРЬ 27 ПЯТНИЦА № 191 (18314)

сэн 6 мүн.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советтэ

...инистрнүүдэй Советэй ээлжээтэ заседани... хэдэн асуудалнууд харагдажа үзэгдэ... үедэ хотын ажахые худэлгэхэ талаар ...ай Улаан-Удын городской Советэй бэ... тухай» асуудалаар горсоведэй гүйсэд... орлогшо А. Г. Прейзнер элидхэбэ. Тиим... хотын ажахые найдамтайгаар худэлгэ... комплексно хэмжээ ябуулганууд бэелүү... гэбэ. 1-дэхи ТЭЦ үбэлэй үедэ худэл... болгогдонхой. Сентябриин 17-hоо эхилжэ, ...дулаан уhа үгтэжэ эхилэнхэй. Саашадань ...ай бэлэдхэлгэдэ ушарhан дутуу дундаа... Гэбэшье хотын ажахые үбэлэй үедэ ...хэ хэрэгтэ дутуу дунданууд даншье ...ай бүгэдыень анхаржа, зүб тобшолол нү... үгтэбэ ушөөл хэгдэбэгүй гээд Министрнүү... дэрэ тоологдобо. Ушар юуб гэхэ... ТЭЦ-тэ худэлмэришэд, мэргэжэлтэд ...Үбэлэй үедэ хотын ажахые hайнаар худ... промышленна зарим пред... худэлдаха юм. Олон эмхи зур... «Бурятстрой» ассоциаци, «Бурятводме... лиорация» нэгэдэл, гэр байра заhабарилгада мүнгэ зөөри hомолдоггүй байха юм. Улаан-Удын городской, Железнодорожно, Октябрьска, Советскэ районно Соведүүдэй гүйсэдкомуудай зүгhөө үбэлэй үедэ хотын ажахые найдамтайгаар худэлгэхэ хэрэгтэ анхарал hуладуулhанhаа боложо, иимэ дутуу дунданууд ушараа.

Үбэлэй үедэ хотын ажахые hайнаар худэлгэхэ талаар абтажа байгаа хэмжээнүүд тухай 1-дэхи ТЭЦ-эй директор В. Лузанов, «Бурэнергострой» трестые эрхилэгшэ А. Булдаков, «Теплосети» предприятиин хүтэлбэрилэгшэ В. Напартович, «Буряткоммунэнергия» нэгэдэлэй генеральна директор В. Климов, Октябрьска райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. Михалев, «Бурятэнерго» нэгэдэлэй генеральна директор Г. Борисов болон бусад мэдээсэбэ.

Хотын ажахые найдамтайгаар худэлгэхын тула объект бүхэн дээрэ харюусалгата нюурнуудые томилхо, хэрэгтэй болохо түлишэ хүсэдөөр нөөсэлхэ шухала гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Хараалагдаhан хэмжээнүүдэй хэр зэргэ бэелүүлэгдэhые хинаха зорилготойгоор энэ асуудалые октябрь hарада дахинаа хаража үзэхэ гэhэн шиидхэбэри абтаба.

«Республика дотор худөө ажахын продуктнуудые ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые бэлэдхэлгын ябаса тухай» асуудалаар Эдеэ хоолой ба промышленна эд бараанай нөөсэнүүдэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. Марфин, «Бурятскагропромсоюзай» правлениин түрүүлэгшэ Н. Найданов гэгшэд элидхэбэ. Хартаабха хуряалга сентябриин 29-дэ, овощ—октябриин 5-да, таряа хуряалга—октябриин 15—20 багаар түгэсэхөөр хараалагдана гээд, нүхэр Найданов мэдүүлбэ. Гүрэнэй захилай ёhоор 34 мянган тонно хартаабха худалдагдаха юм. Энэ захил сум дүүргэдхэхээр хараалагдана. Гүрэнэй захилhаа гадуур 6 мянган тонно овощ худалдагдаха байна. Орооhо таряа худалдалгаар гүрэнэй захил үлүүлэгдэхээр хараалагдана. Гэбэшье мяха, hү, үндэгэ худалдаха талаар гүрэнэй захил дүүргэлгэ шахардуу байдалда оронхой. Тиимэhээ таарамжатай хэмжээнүүдые саг соонь абаха, бага шэгнүүртэйгээр тушаагдаhан малые ««Никольский», «Южный» комплекснуудай баазануудые зүбөөр хэрэглэн, шахан таргалуулгын худэлмэри эрхилхэ шухала гээд тэмдэглэгдээ. Мүн гүрэнэй захилые амжалтатайгаар дүүргэhэн ажахынуудые материальна талаар урмашуулха тухай асуудал онсо анхарагдаhан байна.

Хараалагдаhан хэмжээнэй худөө ажахын продукци худалдажа абаха, hайнаар хадагалха асуудалнуудые саг болзор соонь шиидхэхэ хэрэгтэ үдэр бүриин онсо анхарал хандуулхые Улаан-Удын Горплодовощторгын, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын худалдаа наймаанай эмхиин хүтэлбэрилэгшэдтэ заагдаа

«Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советэй бүридэлые нарижуулха тухай» асуудалаар республикын финансын министр М. Намсараев элидхэбэ. Дэлгүүрэй экономикодо орожо байhан мүнөө үедэ засагай дээдын зургаануудай бүридэлые нарижуулха гээшэ шухала гээд тоологдобо. Министрнүүдэй Советэй заседаниин үедэ оруулагдаhан дурадхал, hанамжануудые анхаралтайгаар хаража үзэхэ гээд министерствэнүүдэй, албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд уялгалагдаба.

Үнгэрhэн зун болоhон үерэй хойшолонгуудые усадхаха талаар абтаhан шиидхэбэринүүдэй бэелүүлгын ябаса тухай республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо Е. А. Тарасюк мэдээсэhэн байна

„Буряад үнэн"-92

АЖАЛДАМНАЙ ТОН ХЭРЭГТЭЙ

Түрэл газетэмнай буряад хэлэнэй багшын ажалда, хэшээлнүүдээ үнгэргэлгэдэ ехэ туhатай гээшэ ааб даа. Буряад арадайнгаа түүхэтэй, уран hайханай литературын түлөөлэгшэдэй шэнэ шэнэ зохёолнуудтай, шүлэгүүдтэй, искусствын болон соёлой hүүлэй hонинтой «Буряад үнэн» газетэмнай саг үргэлжэ танилсуулжа байдагынь hайшаалтай. Үхибүүдэй, багашуулай хэлые хүгжөөлгэдэ хабаатай арадай аман зохёолой ухаатай сэсэн үгэнүүд, таабаринууд, оньhон үгэнүүд ехэ удха шанартай ха юм. Урданай сэсэн мэргэн үгэнүүд, hургаалай hайхан үреэлнүүд үхибүүдэй хүгжэлтэдэ, зүрхэ сэдьхэлдэ ехэ хэрэгтэй, аша туhатай бшуу.

Улаан-Удэ хотын үхибүүдые түрэл хэлэтэй болгохо гэhэн ехэ уялга, горитой ажал бидэндэ даалгагдана гээшэ. Эндэ хүүгэдэй саадhаа эхилэн, буряад хэлээ шудалаагүй, дуугаралсаагүй байhан ушарнууд манай ажалда hаалта болоно. Энээн тухай газетэдээ бэшэжэ байгаа hаатнай, hайн байгаа. Тиихэдэ зарим ушарта хэрэгтэ хэрэгүй оршуулганууд үгтэдэг. Эдэ оршуулганууд нёдондо жэлhээ үсөөншье hаа, зүгөөр зариманда hонигүй материалнууд дайралдана. Тиимэhээ оршуулгын материалнуудта тон эрилтэтэйгээр хандажа, эгээл hонин юумыень шэлэжэ абаа hаа, дээрэл байха hэн гэжэ hанагдана.

Буряад хэлэн тухай статьянууд олон гарана. Минии hанахада, мүнөө болоhон хойно хэлээ hэлгэе, хори хэлээ болюулая гэhэн дэмы хөөрэлдөөн болоно гэхэ байнаб. Юуб гэхэдэ, энэ хэлэндээ hураабди, дахин hэлгээ hаа, юугээшье мэдэхээ болихобди. Тиигээд бидэндэ, багшанарта, тон хүндэ болохо ха юм. Энээн тухай hанамжануудаа уншагшад хубаалдаха бээз гэжэ найданабди.

К. НАМОГУРУЕВА,
Улаан-Удын 49-дэхи hургуулиин буряад хэлэнэй багша.

ИВАЛГАДА ЗАХИЛ ХЭР ЯБАНАБ?

Ерэхэ жэлэй газетэ журналнуудые захилга ехэ үйлэ хэрэг болоно. Хэршье хүндэ хүшэр байдалда оробошье, хүн, айл бүлэ бүхэн өөрынгөө hонирходог газетэ гү, али журнал уншаагүй hаа, нэгэл юумээр дуталдаhан шэнги байдаг. Энэньшье ойлгосотой. Мүнөө хүнүүд нилээн hонюушархуу болонхой гээшэ ааб даа. Дэлхэй дээрэ, орон соомнай, республика доторнай боложо байhан үйлэ хэрэгүүд тэдэнние адли тэгшээр татана ха юм.

Харин манай үндэhэн үгсаатанай дунда «Буряад үнэмнай» хүнэй дура яhалал татадаг болонхой. Зүгөөр Ивалгада захил хэр зэргэ ябажа байна гээшэб?

Тоэд, мүнөө үедэ hайрхаха юумэн огто үгы. Сентябриин 20-ной мэдээгээр, оройдоол 15 хэhэг таранхай гэжэ «Союзпечатиин» районно таhагай начальник Г. К. Аносова хэлэнэ. Энэ ушар хэнэй hанаа зобоооноб? Хэнэйшье hанаа зобоооногүй гэжэ hанахаар. Харин «Үнэн» газетэдэ үндэhэн хэлэн дээрээ уншадаггүй хүнүүд буряад арадайнгаа соёлой, гэгээрэлэй, ёhо заншалай, шажан мүргэлэй, түрэл хэлэнэйнгээ хүгжэлтын асуудалнуудhаа улам бүри холодохо, гээгдэхэ байна.

Дээдэ-Ивалга тосхондо 120 гаран үрхэтэ айл ажаhуудаг. Нёдондо энэ hуурында миил 11 бүлэ «Үнэн» газетэ захижа уншадаг байгаа. Тэдэнэй дунда хэдэн жэлдэ заатагүй захижа уншадаг Цырма Базаровна Базарова болоно. Энэ хүн гэртээ гансаараа уншадаггүй, харин өөрынгөө үндэр hаhатай эжытээ хамта hонирхолтой материалнуудые, зүбшэн байжа, hанамжануудаараа хубаалдадаг юм.

Улас түрынгөө, арадайнгаа байдалаар ехээр hонирхожо, түрэл газетэеэ уншажа байhан хүнүүд энэ hуурында үшөөшье бии. Харин олонхи гэр бүлэ ямар шалтагаанаар захинагүйб гэжэ хэлэхэнь хүшэр байна.

Түрэл хэлэн дээрээ хөөрэлдэхэдөө, ивалгынхин унаган жороо гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тиимэhээ тэдэнэр уншажа шадахагүй байна гэжэ хэлэбэл, буруу ха.

Энэ hууринай хажуудахи Ивалгымнай дасанай санаартан почтальон Светлана Батомункуевагай хэлэhээр, нёдондонойхи шэнги 2—3 хэhэг захихагүй, харин 20—30 болгохо ёhотой гэжэ найдагдана. Юуб гэхэдэ, газетынгээ хуудаhанда шажанай талаар тон hонирхолтой зохёолнуудые уншагшадай анхаралда толилхо байнабди. Энээндэмнай дасан хиидэй санаартан өөhдөөшье туhалха ааб за.

Оронго тосхондо ошоходоо, нэн түрүүн дунда hургуулиин үүдэ татажа, багшанартай, hургуулиин директор Б. Ц. Доржиевтай хөөрэлдэбэбди. Тэрэ гэhээр хоёр долоон хоног үнгэрбэшье, Оронгодо «Үнэн» газетэеэ захиха хэрэг урагшаа алхам хээгүй байна. Зүгөөр бидэ найдалаа гээнэгүйбди. Эндэхи сомоной Советэй түрүүлэгшэ Г. М. Ткачев совхозой директор В. Д. Цыденов хоёр оролдолго гаргаха байhанаа мэдүүлээ бэлэй.

Доодо-Ивалга тосхондо хүсэд бэшэ дунда hургуулида багшанартай, соёлой хүдэлмэрилэгшэдтэй журналистнуудай уулзалга болоо hэн.

Уулзалга дээрэ үгэ хэлэhэн багшанар, Доодо-Ивалгын сельсоведэй түрүүлэгшэ Б. Д. Цыдыпов, эндэхи hургуулиин директор Г. Д. Дугарова болон бусад түрэл газетэеэ хүн зондоо олон хэhэгээр захюулхые оролдохобди гэжэ найдуулба.

Тиихэдэ хуушан монгол үзэг бэшэг hургуулида зааха методическа заабари газетынгээ хуудаhанда гаргабалтнай, буряад hургуулинуудай багшанар, үхибүүд, бүхы уншагшад ехэтэ баясаха hэн гэжэ Доодо-Ивалгын дунда hургуулиин буряад хэлэнэй, литературын багша Х. Ж. Бадмаева хэлэбэ.

Энэ hургуулида «Сэлэнгын урасхал» гэжэ уран бэлигэй кружок хүдэлдэг. Үхибүүд сугларжа, арадай аман зохёол туhай хөөрэлдэдэг, өөhэдынгөө түрүүшын туршалганууд, шүлэгүүдые уншадаг, оньhон үгэ, таабари хэлсэдэг байна.

Жэл бүхэндэ тосхоной клубта буряад арадаймнай Сагаалган hайндэр одоо гөёор, эрхим бэлэдхэлтэйгээр үнгэргэдэдэг болонхой.

Ивалгын районно гүйсэдхэхэ комитедэй соёлой таhагые даагша Ц. Р. Лыктыпов «Үнэн» газетэеэ таhалгаряагүй захижа уншадаг, хүн зоной дунда захил тараахые оролдодог юм. Тэрэ Доодо-Ивалгада болоhон уулзалга дээрэ hанамжаяа хэлэхэдээ, Буряадайнгаа композиторнуудай шэнэ дуунуудые нототойнь газетэдээ үгэжэ байгыт гэжэ дурадхаа hэн. Газетымнай эдэбхитэй уншагшад алишье нютагта олон ха юм даа. Нэн түрүүн буряад хэлэнэй болон бусадшье предмедүүдые заадаг багшанарые, нютагай Советүүдэй худэлмэрилэгшэдые, ажахын хүтэлбэрилэгшэдые дурдамаар.

Энэ хэрэгтэ аргагүй ехэ үүргэ нютагай почтальонууд, ниитын хэблэл тараагшад дүүргэхэ байна. Зүгөөр мүнөө жэлдэ ажалша коллектив, предприяти, ажахы бүхэндэ хэблэлэй эдэбхитэд, тэрэниие тараагшад Ивалгын райондо үсөөдэнэ гэхэ гү, али урдахи зорилгоёо хүсэд үшөө ойлгоногүй гэгшэ гү?

Манай hанамжануудые арадай депутадуудай Ивалгын районно Советэй түрүүлэгшын орлогшо В. П. Астраханцева анхаржа, захил тараалгые, «Буряад үнэн» газетэдэ бэшэлгые заатагүй түргэдүүлхэ ёhотой гэжэ hанагдана. Засагай зүгhөө таарамжатай туhаламжа ябашье хэрэгтэй ха юм.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ,
манай корр.

Таряа хуряалга—91

ЭЛСЭЭГЭЭ БЭЕЛҮҮЛХЭ ХАРААТАЙБДИ»

...районние таряан ажалда... налбаритай район гэжэ ...дэмыдэ бэшэ. Эндэ... жэл бүхэндэ гүрэн түрэ... тонно орооhо тушааха ...байгаашье hаа, 1990 ...орооhо таряа бэлэдхэлэй ...дажа шадаагүй hэн. Эндэ ...ланнуудаар тэдэнэрэй ту... дурдаадшье ялалай. Та... абадаг Мухар-Шэбэрэй предприятиин «дирекци байгша оидо районойнгоо колхоз, совхозуудтай гүрэндэ таряа худалдаха талаар тусхай хэлсээ баталhаарнь, мүнөө жэлдэ нёдондонойхидол адли иимэ ушарай тохёолдохогүй, тиимэ байдалда дахинаа орохогүй байhаарнь hонирхон, манай штатнабэшэ корреспондент В. ШИРДАРМАЕВ энэ предприятиин директор Геннадий Яковлевич Ерофеевтэй уулзажа, хэдэн асуудалнуудта харюусахыень гүйба.

...хүндэ бээ ажахын эдеэ хоолой налогой даабариhаа гадуур таряа худалдаа гээшэ hаань, тэдэнэртэ хэлсээнэй сэнгээр (энэнь худалдан абалгын сэнhээ хоёр дахин дээшээ байха ёhогүй) түлэгдэхэ юм. Дээдын зургаануудай гар табилгатай иимэ нэгэ дүрим бии. Республикын хэмжээгээр эдэ зургаануудые нэрлэhэнэйшье хэрэгүй бэшэ аал даа. Энэмнай РСФСР-эй албан зургаануудай болоно. Таряа hайнаар тушаахын тула шухаг эд бараа худалдаха тушаа дээдын засагай зургаанай тусхай баталан абаhан тогтоолнуудые мэдээ ёhотойт. Жэшээ болгон хэлэбэл, эдеэ хоолой налогой даабарие амжалтатай бэелүүлхэ талаар «Москвич» түхэлэй хүнгэн автомашина худалдан абахын тула 200 тонно таряа тушааха хэрэгтэй. Мүнөө тон хэрэгтэй байhан орооhо таряа ехээр гүрэндэ худалдахада, иимэ гуримууд ажахынуудые урмашуулха байна ха юм.

— Урда жэлнүүдтэ шииг нойтоор элбэг таряа тушаан абахыетнай дээрэhээ таанадые схэтэ баадхадаг, элдэбын захиралтануудаар занадаг байгаа гээшэ. Мүнөө жэлдэ энэ талаар ямар хэмжээнүүд хараалагданхайб!

— Иимэрхүү аашануудыг ... бэ... ...логой даабариhаа гадуур таряа худалдаа гээшэ hаань, тэдэнэртэ хэлсээнэй сэнгээр (энэнь худалдан абалгын сэнhээ хоёр дахин дээшээ байха ёhогүй) түлэгдэхэ юм. Дээдын зургаануудай гар табилгатай иимэ нэгэ дүрим бии. Республикын хэмжээгээр эдэ зургаануудые нэрлэhэнэйшье хэрэгүй бэшэ аал даа. Энэмнай РСФСР-эй албан зургаануудай болоно. Таряа hайнаар тушаахын тула шухаг эд бараа худалдаха тушаа дээдын засагай зургаанай тусхай баталан абаhан тогтоолнуудые мэдээ ёhотойт. Жэшээ болгон хэлэбэл, эдеэ хоолой налогой даабарие амжалтатай бэелүүлхэ талаар «Москвич» түхэлэй хүнгэн автомашина худалдан абахын тула 200 тонно таряа тушааха хэрэгтэй. Мүнөө тон хэрэгтэй байhан орооhо таряа ехээр гүрэндэ худалдахада, иимэ гуримууд ажахынуудые урмашуулха байна ха юм.

— Урда жэлнүүдтэ шииг нойтоор элбэг таряа тушаан абахыетнай дээрэhээ таанадые схэтэ баадхадаг, элдэбын захиралтануудаар занадаг байгаа гээшэ. Мүнөө жэлдэ энэ талаар ямар хэмжээнүүд хараалагданхайб!

— Энэ асуудалда харюусахада болохол даа. Жэшээлхэдэ, «Заганский» колхоз—2000, «Мир» колхоз—1500, «Забайкалец» совхоз, «Искра» колхоз 1000-1000, «Родина», Ленинэй нэрэмжэтэ, «Знамя Ленина» колхозууд тус тустаа 700, 600, 500 тонно орооhо тушаахаар хэлсээ баталанхай.

— Түгэсхэлдөө оорынгоо даадаг коллектив тухай хэлэжэ үгыт.

— Манай предприяти тиимэ томо коллектив бэшэ юм. Эндэ оройдоол 19 хүн худэлдэг. Иигээд түрүүшын таряан орожо эхилхэнь.

РСФСР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ

Сентябриин 25-да РСФСР-эй Верховно Советэй палатануудай заседанинууд амжараа үнгэргэгдэбэ.

РЕСПУБЛИКЫН СОВЕДТЭ

Республикын Советэй түрүүлэгшэ В. Б. Исаковай түрүүлэлгэ доро палатын худэлмэриин гурим хахад часай туршада зүбшэн хэлсэгдээ. Августын 22-то таhалдуулагдаhан «Палатын хүтэлбэри тухай» асуудалые зүбшэн хэлсэлгые үргэлжэлүүлхэ тухай шиидхэhэнэй hүүлдэ РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй секретарь С. А. Филатовта заседани дээрэ түрүүлэгшээр hууха гэжэ даалгагдаа.

Республикын Советэй түрүүлэгшэ В. Б. Исаковай этигэжэ түлөөлэлгэнүүдые болзорhоонь урид болюулха тухай дурадхалые баталхын тулада нюусаар дуугаа үгэхэдэ, тэрэнэй түлөө 52 депутат, бүруушаажа 20 депутат дуугаа үгэhэн, 8 депутат hаналаа барihан байгаа. Шиидхэбэри баталхын тулада 68 дүүн хэрэгтэй hэн. Арадай нилээн олон депутадуудай тэрээндэ этигэдэггүй байhанаа мэдүүлээшье hаань, тушаалhаа буухагүйб гэжэ В. Б. Исаковай мэдүүлhэнэй hүүлдэ Республикын Советэй зарим гэшүүд заседанинуудай залhаа гаражa ошобо. Түрүүлэгшээр hүүгшын hуурида В. Б. Исаков бусаhанай hүүлдэ забhарлалта соносхоhон байгаа.

Удаань палата урда тээнь республикануудай, автономито областиин, округууд болон үсөөн тоото арадуудай социально-экономическа хүгжэлтын асуудалнуудаар, мүн РСФСР-эй арадуудай соёлой ба байгаалиин үгай баялигуудай талаар комиссинууд Национальностьнуудай Советэ энээнhээ хойшо худэлдэг болохонь.

Национальностьнуудай Советэй гэшүүд дүрбэдэхи сессиин үедэ палатын худэлмэриин түсэбые зүбшэн хэлсэжэ баталhан байгаа.

«Нютагай захиргаанай толгойлогшые hунгаха hунгалта туhай» РСФСР-эй Хуулиин проект туhай элидхэл арадай депутадуудай Советүүдэй ба нютагай захиргаае хүгжөөхэ асуудалнуудаар комитедэй түрүүлэгшэ Г. С. Жуков хэhэн байна. Зүбшэн хэлсэгдэhэнэй hүүлдэ Хуулиин проект баталагдаа.

Үдэрэй заседани дээрэ РСФСР-эй арадуудай соёлой ба байгаалиин үгай баялигуудай талаар комиссиин секретарь К. А. Бичелдейн хэhэн элидхэлээр РСФСР-эй арадуудай хэлэнүүд туhай Хуулиин проект хаража үзэгдэбэ.

Тэрэниие зүбшэн хэлсэжэ, дуугаа үгэhэнэй hүүлдэ Хуули баталан абтаа.

Үдэшын заседани дээрэ «РСФСР-эй хардалга гүрдэлгэдэ ороhон арадуудай хэрэгүүдые сагааруулха туhай» РСФСР-эй Хуулиие бэелүүлхэ асуудалаар мэдээсэл шагнагдаба.

РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй хэблэлэй албан.

ОНСО УДХА ШАНАРТАЙ БАРИЛГА

РСФСР-эй Президентын байгша оной августын 5-да гаргаhан захиралтын ёhоор Түгнын шулуун нүүрhэнэй уурхайн барилга гүрэнэй онсо удха шанартай объектнүүдэй тоодо оруулагдаа. Миллион тонно шулуун нүүрhэ малтаха хүсэтэй түрүүшын ээлжээн байгша оной дүрбэдэхи кварталда баригдажа, ашаглалгада тушаагдаха ёhотой.

Энэ захиралтын ёhоор, России Федерациин бүридэлдэ ородог республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд гүрэнэй онсо удха шанартай объектнүүдэй барилгые хинан шалгаха, барилгын нютагай материалнуудаар, ажалай нөөсэнүүдээр туhалха, барилгашадта худалдаа наймаанай, медицинскэ хангалга үзүүлхэ болоно.

Президентын захиралта хүтэлбэри болгон, барилгын эмхинүүдэй хангалтагүй худэлмэриие хараада абажа, мүн 1991—1992 онуудай намарүбэлэй үедэ Гусиноозерскын ГРЭС-эй, Улаан-Удын 2-дохи ТЭЦ-эй ашаглалгада оруулагдажа байгаа шэнэ хүсэнүүдые түлишөөр хангаха зорилготойгоор Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтоол баталан абаба. Уурхайн түрүүшын ээлжээниие саг болзортонь ашаглалгада оруулхын тула «Росвостокстрой» концерн, «Востсибуголь» нэгэдэл, «Бурятстрой» ассоциаци, «Тугнуйуглестрой» трест болон барилгада хабаададаг бусад эмхинүүд зохихо хэмжээнүүдые абажа, бэелүүлхэр уялгалагдаба.

ХУГОЙ ТҮЛӨӨЛЭЛГЭТЭ ЭМХИ—МОСКВАДА

...болон авто... ...эрхэеэ ...өө ує саг... ...ажал хэрэгэ... ...экономико... ...ам хүгжөө... ...даа табина. ...ооро үсөө... ...рhэтэ дэлхэй ...ын шарайтай, ...ртартай Агын ...тушэр энэ ...удалаа урагшаа түлөө ...ргаа. Хэрэг ...эрэр эрхилхэ ...й болон. Рос... ...ниислэл Мо... ...ийдэшье ехэ ...гэшэ ааб ...й засагай ...ижие хараада ...ома хотодо — ...стрнүүдэй Со... ...өөhэдынгөө түрүүлэгшэ ...байгаха тухай ...ын шиидхэбэ. ...нүүдэй окруж... ...ажалаа сесси ...удал хараг... ...ийлгэр шиидхэг... ...дэй нэгэн hа... ...налаар Баяр Баясхаланович Жамсуев Агын округhоо РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэ түсхай түлөөлэгшэ болгогдон баталагдаба. Тэрэ энэ уялгынгаа хажуугаар округүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшын тушаал бэелүүлхэ юм. Эдэ үдэрнүүдтэ округой түлөөлэлгэтэ эмхиин байрлаха газар тодорхойлогдоо.

Агын округhоо албанай хэрэгээр ошоhон зоной байрлахаар «Россия» гостиницада арбан hуури удаан болзороор тодорхойлогдобо.

Москва хотодо округые түлөөлхэ хүнэй тобшо намтар тухайнь хөөрэе. Баяр Жамсуев Могойтын районой Улаан-Одоной дунда hургуулида багшаар томилогдожо, ажалайнгаа намтар эхилhэн байна. hүүлээрнь комсомолой Шэтын обкомдо таhагые даагшын орлогшоор ажаллаа. Хожомоо ВЛКСМ-эй Агын окружкомой хоёрдохи болон нэгэдэхи секретариин тушаалнуудта дэбжүүлэгдээ. Хожомынь ВЛКСМ-эй Шэтын обкомой хоёрдохи секретаряар hунгагдаад, энэ тушаалдаа хоёр жэлэй туршада хүдэлhэн намтартай. hүүлэй үедэ партиин Агын окружкомой хоёрдохи секретаряар ажаллажа байhан юм.

hүбэлгэн бэрхэ энэ залуу нүхэрэй ороной ниислэл Москвада округоо аша үрэтэйгөөр түлөөлжэ, арад зондоо туhа хүргэхэ байhандань, нютагайхидынь батаар найдана.

Үнэхөөрөөшье, экономикын, соёлой, элүүрые хамгаалгын, арадай эрдэм hуралсалай талаар, мүн бусадшье hалбаринуудта округой түлөөлэгшын бэелүүлхэ ажал хэрэгүүд угаа олон ааб даа. Тиинhээ тиитэрээ дэлгүүрэй экономикын оршондо шэлжэн орожо байhан, мүн республикануудай бүрин эрхэеэ бодотоор олоhон мүнөө сагта саашахи урагшатай байдал hуудалнай өөhэдhөөмнай, бидэнэй эдэбхи үүсхэлhээ тон ехээр дулдыдаха болоод байна ха юм.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

...Вуйсонович Ульзутуев Зэдын ...Коммунизмэй колхозой Жаргаланта газарта Зинаида Базаровна ...II-дахи жэлээ хонин ажалда ...Тус ажахын мэдээжэ хо... ...үбэлжэлгын дүнгөөр 100 эхэ хонин бүриhөэ дунда зэргээр 150 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүхэнhөө 5,1 кооhо хайшалhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Л. Ульзутуев.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Советүүд ба ажабайдал

БАЙДАЛНАЙ БАРИЛГАҺАА ЭХИТЭЙ

Барилгын нобшоржо гэгдэһэн ушар экономикын бүхыдөө һуларжа байһанай гэршэ ха юм. Энэ талаар тобшолол хэхэдэ, барилга хадаа дэлгүүртэ орол-готой нягта холбоотой байна. Барилгын материалнууд болон барилгын хүдэлмэриин үнэ сэнгүүд 3—4 дахин ургаа. Би энээниие ямар юумэнһээ үндэһэлнэбиб? Нёдондо гэр байрын дүрбэлжэн метр талмай 300 шахуу түхэригтэ хүрэдэг байһан һаа, энэ жэлдэ 600-һаа дээшэ болоо. Хирпиисэ 11 мүнгэтэ һаа, 30—40 мүнгэтэ болобо. Нэгэ кубометр хүрөөдэгдэһэн материал 300--400 түхэригтэ хүрэнэ. Хадааһан, шиферэй үнэ сэн мүн лэ нэмээ. Зүгөөр агроснабай зүгһөө барилгын материалнуудаар хангалга доошолбо.

Бидэ иимэ бэрхэшэлдэ ороод байхадаа, гэр байра, үйлэдбэриин шэглэлтэй, мүн социальна, соёлой, ажаһуудалай объектнүүдые барилгада нютагай нөөсэнүүдэй арга боломжые хэрэглэхэ ушартай болоодби. Газаагаа малай хашаа хоёё гү, али огородой участортай болохо арга олгодоггүй байһан хоёр дабхар гэрнүүдэй барилгые саашадаа болюулха гэжэ шиидэбэбди. Тиигээдшье үмсын барилгын хэмжээн нилээн дээшэлжэ байна.

Энэ талаар «Коммунизм» колхозойхид амжалтатай. Арбан хоёрдохи табан жэл соо жэлдээ дүнда зэргээр гурбан бүлэ үмсын гэртэ ороог байгаа. Мүнөө үедэ 40-өөд колхознигууд үмсын гэрнүүдые барижа байна. Энээниие юугээр тайлбарилалтайб? Эндэ нэн түрүүн Л. Д. Цыбикжаповагай толгойжо байһан колхозой правлени үмсэдөө гэрнүүдые баригшадта бүхы талаһаань туһална. Колхозойдо отологдоһон модо гаргаха транспорт үгэнэ, пилорамадаа модыень хюрөөдэнэ, хирпиисэр, хадааһаар, шиферээр хангана. Колхозой правлениин оролдолгоор ажахы өөрын хадааһа гаргадаг болонхой. Үмсэдөө гэр барижа эхилһэн бүлэнүүдтэ 1000—1000 түхэриг бусаалтагүйгөөр үгэдэг. Барилгые иимээр эмхидхэхэдэ, ажал хэрэгынь урагшатай ябана ха юм даа.

Район дотор үмсэдөө гэр байра барилга үргэдэжэ байнхай. «Победа», «Дружба» колхозуудта болон бусадшье ажахынуудта үмсэдөө гэр бариха хүнүүдтэ туһа хүргэгдэнэ. Гэбэшье социальна талын энэ гансахан шэглэлээр барилга хэгдэжэ байбашье, хожомоо аалидажа болохо байна. Бүхы юумэнэй үнэтэй боложо байхада, муу нүлөө үзүүлжэ болохо юм. Иимэ эрхэ байдалда арадай депутадуудай районно Совет урмашуулхаар хэмжээнүүдые абана.

Үмсын барилга гүрэн түрын зүгһөө дэмжэгдэхэ ёһотой гэжэ бидэ нэн түрүүн хүн зондо ойлгуулнабди. Жэшээлхэдэ, банкһаа мүнгэ урьһаар абаһан хүн тэрээнтэй тоосотороо олзын налогһоо сүлөөлэгдэхэ байна бшуу. Гадна гэрэй барилгын дүүрэһэнэй һүүлээр урьһаар абаһан мүнгэнэй түлбэри хоёр дахин доошолно. Райсоведэй гүйсэдкомой орол-долгоор өөһэдтөө гэрнүүдые барижа байһан айлнуудта түрүүшын ээлжээндэ материалнууд үгтэдэг болоо. Жэшээлхэдэ, районой түб һуурин Нарһатада үмсэдөө гэрнүүдые барижа байһан бүлэнүүд нютагай предприятинуудай пилорамануудта модоёо хюрөөдэхэ аргатай юм.

Энэ жэлдэ абтаһан РСФСР-эй Хуулиин үндэһөөр гүрэнэй байрада байһан айлнууд мүнөөнэйхидэл ёһын тулада түлбэри түлэхэеэ болижо, ээлжэ байһан талмайһаа, гэр байрын шэнжэ тухэлһөө, шанарһаа дулдыдажа, байрынгаа түлбэри түлэдэг болохонь. Дэлгүүрэй харилсаанда ороходоо, айлнууд гэрнүүдые ,арендээр абаха гү, али худалдажа абаха, үгышье һаа, өөһэдтөө гэр барилгай гү гэжэ һайса бодоможжо үзэхэ болобо гээшэ. Нютагай хэблэл энэ асуудалые үргэнөөр тайлбарилжа, гэр байратай болохо эрмэлзэлтэй хүнүүдые дэмжэнэ. Энэ ушарта өөһэдынь дураар бууса шадарай газар үгтэнэ.

Дахяад һэргэжэ байһан бага тосхонуудта онсо анхарал хандуулнабди. Тиин Нарһатын совхозой хоёрдохи отделениин хүн зон урдань бэеэ даанхай байһан колхозоо дахин бии болгожэ ажаһууха, ажаллаха хүсэлэнтэй байшоо. Энэ жэлэй хабар Догно тосхондо «Улаан-Туяа» колхоз шэнээр эмхидхэгдэнэн байна. Совхозһоо таһаржа, ондоо ажахы болохо гэһэн догнынхидай эрмэлээл эртээнһээ хараада абтажа, 200 үнеэдэй байха бааза баригдаһан байгаа. Энэ жэлдэ райагропромсоюз шэнэ колхозой капитальна барилгада 340 мянган түхэриг үгөө. Юундэб гэхэдэ, энэ ажахыда өөрын гараж, МТМ, нефтепродуктнуудые хада-алха склад гэхэ мэтэ хэрэгтэй ха юм. Догно тосхондо мүнөө үедэ хоёр квартиратай гурбан гэрэй бодон нюитын баниин барилга эхилэнхэй.

Шэнээр эмхидхэгдэһэн Улхасаагай совхозой Гоондо һууринда жэл хахадай турша соо фельдшерско-акушерскэ пункт, библиотекэ баригдаа, радиорелейнэ холбоон шэнэдхэгдэн һэльбэгдээ. Тэндэ ажалша хүнүүд харааһаа алдагдадаггүй юм. Гурбан бүлэ шэнэ гэрнүүдые толлоод байна. Намар тээшэ үшөө нэгэ бүлэ уужам гэртэ орохо юм.

Нарһатын совхозой хоёрдохи отделени болодог Үхэр-Нуур һуурин гол харгын хажуу тээ оршодог. Элдэб шалтагаанһаа уламжалан, энэ тосхондо ажаһуудаг айлнууд үсөөрһэн байгаа. Тэндэ магазин, хүүгэдэй саад үгы һэн. Хажуугаарнь гэр байра дуталдадаг бэлэй. Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй депутат байһан туламни, минии нэрэ дээрэ гомдолнууд орожол байгша һэн. Мүнөө үедэ Үхэр-Нуурта эдеэ хоолой магазин худэлнэ. 20 һууритай хүүгэдэй саад баригдаа, намар худэлмэришэдтэмнай хоёр шэнэ гэр үгтэхэ.

Гол харгыһаа хажуу тээ оршодог Үлзытэ тосхон «Дружба» колхозой бригада болодог. Тэндэ ажаһуужа байһан эхэнэрнүүдтэ урда жэлнүүдтэ ажал олдохоёо болишоһон юм. Тиимэнээ тосхониие һэргээхын тула нэн түрүүн 100 үнеэдэй һаалиин фермэ эмхидхэгдэжэ. тэжээл бүйлүүлха цех, бааза баригдаһан байна. Мүнөө жэлдэ тэндэхи хоёр айл шэнэ гэрнүүдтэ орохонь. Боорогой өхээр орожо, үерэй болоходо, Үлзытэ тосхон бусад тосхонуудтай холбоогоо алдадаг юм. Харин мүнөө 446 мянган түхэригэй гурбан километр уталай харгы баригдажа эхилэнхэй.

Яруунын совхозой отделени болодог Хорго һууринһаа совхозой түб бууса Гүндэ хүрэтэр наймач километр уталай харгы бариха проектно-сметнэй документацида захил хэгдэнхэй. Хоргодо 200 үнеэдэй байха бааза ашаглалгада үгтөө, ниитын шэнэ бани баригдаад, худэлжэ эхилээ. Тэндэ тугалай шэнэ байра, нэгэ байратай гэр баригдажа байна.

Бага тосхонуудай тоодо орохон заганашадай ажаһуудаг Гарам тосхон, Тулдуунай совхозой Шэрэнги һууринда үүн зон олошоржо эхилээ. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада Гарамда хоёр байратай дүрбэн гэр баригдаад, 50 һууритай хүүгэдэй саад бодхоогдожо байна. Хүүгэдэй саадай хуушан байра эхин һургуули болгогдохоор шэнэдхэн һэльбэгдэнэ.

Энэ үе соо Шэрэнги һууринда эхин һургуули, 50 һууритай хүүгэдэй саад баригдаһан, малшадай, механизаторнуудай 12 бүлэ шэнэ гэрнүүдые толлоһон байха юм. Хуйтэнэй эхилхэнээ урда үшөө хоёр гэрэй барилга дүүрэхэ.

Гэр байра, социальна, соёлой болон үйлэдбэриин шэглэлтэй объектнүүдые барилгада колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд олонхи ушарта эдэбхи үүсхэл гаргадаг гээшэ.

Гэбэшье подрядчигууд болоһон лесхозууд, «Дорожник», «Лесник» кооперативууд, мүн бусад эмхинүүд барилгын горитой хубиие дүүргэнэ. «Лесник» кооператив гүрэнэй сектортэ болон «Агропромстройдо» туһа хүргэхөөр эмхидхэгдэһэн юм. Энэ кооператив хүн зоной захилаар заһабарилгын жэжэ худэлмэри хэнэ. Үшөө хажуудань колхозуудта барилга эрхилдэг болонхой. Энэ хэрэгые һайшаамаар, юуб гэхэдэ, мүнөө үедэ кооперативууд барилгын гол хүсэн боложо байна. Тиимэһээ бидэ кооперативуудые экономическа-талаараа бэхижэнги байхыень дэмжэнэбди.

Энэ зорилгоор Яруунын лесхозой столярна цехэй болон пилорамын бааза дээрэ «Яруунна» гэжэ бага предприяти байгуулагдаа. Тэрэ хюрөөдэгдэһэн материалнуудые гаргана, столярна зүйлнүүдые бэлдэнэ. Тэндэ дархашуулай бригада эмхидхэгдээ. Энэ бригада үмсын гэрнүүдые баридаг, хэрэгтэй һаань, бууса шадарай барилгануудые заһабарилдаг юм.

«Агропромстройн» МПМК материальна баазынгаа һуула байһан дээрэһээ, техническэ талаараа муугаар хангадаһанһаа боложо, мүн кадрова асуудалай муугаар шиидхэгдэдэг ушарһаа урдахи зорилгонуудаа дүүргэжэ шаданагүй. Тиихэдэ республикын Агроснабай зүгһөө барилгын материалнууд тон хомор эльгээгдэдэг болоо. Иимэ эрхэ байдалда МПМК ехэ гарзада ороно.

Анхандаа райссведүүдэй гүйсэдкомуудэй дэргэдэ «Межколхозстройн» таһагууд байһан юм. Агропромсоюзда дахяад тэдэниие һэргээбэл, таарамжатай байха һэн гээд һанагдана. Райгүйсэдкомэй барилгын таһаг гүрэнэй түсэб дүүргэхээр табигданхай юм. Мүнөө үедэ гүрэнэй захил хадаа ондоогоор ойлгогдодог болоо. Тулдуунай совхоздо гүрэнэй захилаар үнеэдэй байра баригдаха болоод, тэрээндэ 120 мянган түхэриг үгтэбэ гэлэй. Энэ ушарта райгүйсэдкомой барилгын таһаг проектировщигые, подрядчигые бэдэржэ олохо, хэлсээ баталха болоно гээшэ. Тиихэдээ гүрэнэй захил алишье талаараа аша туһатай бшуу. Юундэб гэхэдэ, республикын Министрнүүдэй Соведэй тусхай органой зүгһөө барилгада мүнгэн һомологдохо, барилгын материалнууд табигдаха ёһотой ха юм.

Түгэсхэлдэнь статистическэ хэдэн мэдээнүүдые дурдахада болоно. Хоёр жэлэй туршада районоймнай бага тосхонуудта 3169,4 дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд баригдаа. Энэмнай табан жэлэй урда тээхиһээ 3,5 дахин ехэ болоно бшуу.

Байгша ондо район дотор бүхыдөө 11 334 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдахаар хараалагдаа һэн. Зүгөөр бодото дээрээ 11 526 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байрануудтушаагдаха гээд багсаанабди.

В. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Яруунын райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Тамара Ивановна Шубина Түнхэнэй совхоздо овощ ургуулагшадай звеное даагшаар хүдэлдэг юм. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг звенодо 10 гектар талмай даалгагданхай. Т. И. Шубинагай звено түсэбөө жэл бүхэндэ дүүргэдэг, гектар бүриһөө дунда зэргээр 380 центнер овощ хуряадаг байна. Звеногой гэшүүд капуста, үгэрсэ, свекло, морхооб болон огородой бусад эдеэ таридаг юм.

Тамара Ивановна овощ ургуулха талаар олон жэл соо район дотороо түрүү һуури эзэлжэ, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Т. И. Шубина үнэн шударгы ажалайнгаа түлөө Ажалай Алдар Солын III болон II шатын орденуудаар шагнагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: овощ ургуулагшадай звеное даагша Т. И. Шубина.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Буряадай ССР-эй газар дээрэ оршодог предприятинуудые бүридхэлдэ абаһанай түлөө гүрэнэй пошлинын хэмжээе тодорхойлһон тогтоол республикын Министрнүүдэй Совет баталан абаба.

ТҮЛБЭРИИН ШЭНЭ ГУРИМ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет байгша сной июниин 14-дэ баталан абаһан тогтоолдоороо гүрэнэй пошлино абалгын гурим тодорхойлбо. РСФСР-тэхи предприятинуудые бүридхэлдэ абаһанай түлөө арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд 2 мянган түхэриг хүрэтэр гүрэнэй пошлино абаха болсо. Энэ гуримһаа уламжалан, предприятинуудые бүридхэлдэ абаһанай түлөө тодорхой хэмжээ хараалхыень республикын Министрнүүдэй Совет арадай депутадуудай районно, городской, хотонуудтахи районно Соведүүдэй гүйсэдкомуудые уялгалба. «Кооперативуудай, ниитын нэгэдэлнүүдэй бага предприятинуудай Уставые бүридхэлдэ абаха, болзор ба түлбэриин хэмжээн тухай» Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1991 оной мартын 18-да баталан абаһан тогтоол болюулагдаа.

Манай корр.

ТҮСЭБҮҮД АМЖАЛТАТАЙГААР ДҮҮРГЭГДЭНЭ

Худэлмэришэ бүхэриг хүндэ һайн, муу жэл гэжэ байдаггүй гээшэ ха. Залхуу, түлюур хүнүүд лэ сагай уларилые эзэмэлхэеэ һанадаг, Харин ажалша, бэрхэ хүн ямаршье жэлдэ жэгдэ һайнаар худэлжэ, ямаршье бэрхэшээлтэй тэмсэхээр бэлэн байдаг.

Мүнөө эүн хэмһээ ехээр ороһон бороо хураһаа боложо, уһа голнууд ехээр нэмээ. Зүгөөр Тарбагатайн районой «Восход» колхозой үбһэшэд үедэ абтадаг сабшалангуудаа эртээнһээ хуряажа абаһан байгаа. Үрдеэгүйгөө бороогой болиходо сабшаад, һэлижэ байжа хатаагаад, сомоһон байха юм. Энэ талаар иланганя Т. Е. Шилинэй, К. М. Петровой, Ш. П. Петровой звенонууд шалгараа. Эдэ звенонууд бултадаа 4000 центнерһээ үлүү үбһэ бэлэдхэнхэй. Харин колхоз бүхыдөө 15 мянган центнер үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй юм. Мүнөө энэ түсэб дүүргэгдэжэ байна. Мүн ажахын бусадшье тэжээл бэлэдхэгшэд амжалтатай. Колхозой һүнэй комплексын дэргэдэхи хоёр томо нүхэн силосээр дүүргэгдэжэ байна. Энэ хоёр нүхэн соо 4200 тонно шэмэтэ тэжээл ябталагданхай. Багсаамжалһанай ёһоор колхоз тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэхэ.

С. ВАСИЛЬЕВ.

Угсаата арадаймнай угай һургаал

БУРЯАД АРАДАЙ ҮНДЭҺЭН СОЕЛОЙ ТҮБ БАУСТ

АНЗА—НИГҮҮЛЭСХЫ СЭДЬХЭЛЭЙ ГУРИМ

Буряадуудай заншалта хуули ёһондо «анза» гэһэн үгэ хохидолые хүсэлдүүлэн түлэгдэдэг яла гэһэн удхатай байгаа юм. Ехэнхидээ малаар түлэгдэдэг энэ ялые хохидогшодто дамжуулдаг һэн. Энэ үгэ мүнөө үеын ород-буряад нэгэшье толидо ороогүй, хойто буряадуудай яряанай хэлэндэ хаа-яал хэрэглэгдэдэг. Тиихэдээ «анза» гээшэ миил яла, хэнээлтэ бэшэ, харин бүгэдэ зоной шууд сахидаг һэшхэл бодолой ёһо гурим гэжэ ойлгогдодог. Тиин мүнөөшье хүрэтэр анзаяа үгэхэ, анзаяа түлэхэ, анзаяа тэхэрюулхэ гэхэдээ, имагтал зөөриин талаар бэшэ, һэшхэл бодолой талаар үриеэ бусааха, жэшээнь, хубүүнэй, басаганай уялга дүүргэхэ гэһэн удхатай байдаг. Энэ гурим буряад хүн бүхэнэй нангин уялгань байхаһаа гадна тэрэнэй һэшхэл заншалай шэнжэ шанарые, арад олоной гунда хэр зэргэ нэрэ хүндэтэйе харуулдаг бэлэй.

Энэрхы сэдьхэлһээ эхитэй эдэ шэнжэнүүд хуули ёһоной талааршье элдэб хэрэгүүдые шиидхэлгын үедэ тон түрүүн хараада абтадаг байгаа. 1692 ондо бүридүүлэгдэһэн аад, олондо мэдэгдээгүй байһан шухаг нэгэ документ энээниие гэршэлнэ. Балганай (Ангар шадар) буряад Сосой Багуновой ород хэлэн дээрэ бэшэһэн энэ саарһан «скаска» гэһэн гаршаг-тай юм.

Яагаад энэ «скаска» бии болооб гэбэл, тэрэ үедэ буряадуудай зүгһөө ородой хуули ёһоной дутуу дундануудтүхай, бусад түрэлтэнэй урданай хуули ёһоор хэрэгүүдые шиидхэлгэдэ бусаха тухай гомдол, эрилтэнүүд олошорһон байгаа.

Тус документын удхаар тухайлхада, хуули эбдэхэ бүхы хэрэгүүд, тэрэ тоодо, хүниие алаха, элдэбээр хүсэрхэхэ, наншалдаха, хулгайлха ябадалнууд ниитын гэхэ гү, отог яһанай гуримаар шиидхэгдэдэг байһан юм. Үгы болгогдоһон аад, олдоһон зөөри хэрэгсэлэй хуби заяаншье мүн лэ энэ гуримаар тодорхойлогдодог һэн. Жэшээнь, эрхэ сүлөөтэй эрэ хүниие алабал, бүлэдэнь гү, али дүтынь түрэлнүүдтэ—«анза гэхэ гү, али ородоор головщина—томошье, багашье жаран зургаан толгой адуу мал» үгэхэ ёһотой байгаа. Балганай (булгад яһанай) буряадуудай дунда эды хэмжээнэй түлбэри яһалал болохотой гэжэ тоологдодог һэн. Зүгөөр ондоо нютагуудта иимэл гэм хэһэнэй түлөө түлэгдэхэ анзын хэмжээн һураггүй дээгүүр байхадаа болодог бэлэй. Жэшээнь, иимэ баримта эхирэд буряад Базигидай Агахаловай 1701 ондо бариһан гуйлта бэшэг соо бии. Тэрэ баримтын ёһоор, өөрынгөө уг яһанай хүниие алахадаа, 66 толгой бэшэ, харин доодо захань 322 толгой, тэрэ тоодо, 2 тэмээ, 10 адуу, 10 буха, хонидгүйгөөр—300 толгой томо мал» түлэдэг һэн. Гадна 3 хуяг, кубтай 3 тогоо үгэлсэдэгые тоолобол, головщинын хэмжээн хэтэрмэ ехэ болошоно. Гансашье эзэмэтэндэ бэшэ, харин тэрэнэй дүтын бүхы түрэлхидтэ эды ехэ түлбэри оруулхань гайтай байгаа. Тэрэниие хүсэлдүүлхын тула олон хүнэй хүсэлэл ороллолго, заримдаа хэдэн арбаад жэлэй туршада, хэрэгтэй байдаг бэлэй. Зэмэтэй талын һуудал байдалда энэ ушарай нүлөөгөө үзүүлээгүй байхын аргагүй һэн.

Иимэ байдалай тохёолдодогые тэрэл Агахалов тодорхойгоор гэршэлнэ. Агахаловай эсэгые арбан жэлэй саана Догор гэжэ хүн алаһан аад, анзын зарим хубиел—16 мори, 4 үнеэ түлэжэ үрдеэ һэн ха. «Харин мүнөө Догор наһа баранхай, тэрэнэй һүүлээр 3 хубүүдынь үлөө... абыемни алаһанай түлөө түлбэриеэ хүсэлдүүлхые Догорой үхибүүдтэ, хаан ноён, захирыш» гэхэ зуураа «ясаг (алба татабари) түлэдэг бусад түрэлтэнэй олохон аха дүүнэр яг үгыржэ, ясаг түлэхэ мүнгэ зөөригүй болонхой» гэжэ энэ гуйлта баригша хүншье, нютагай бусадшье зон мэдэрнэ.

Теэд анзын хэр ехэ байбашье, хүнэй ами наһантай тэрэ заахашье тэнсэхэ аргагүй. Зорюута гү, али оһолтожо алаһан хүнэй наһантай, тиинһээ тиитэрээ бодожо ерэхэеэ болиһон хүнэй наһантай тэнсэхэгүй. Гэбэ яабашье үһөөтэй болоһон талануудай хоорондохи хэтэрмэ хурса эсэргүүсэлые анзын түлбэри зарим тэды номгоруулдаг, гэмтэдые дура зоргоороо хэнээхэ, тэрэ үедэ бусад ардаудта тон дэлгэрэнхэй байһан алаһанай түлөө шуһаар үһөөгөө нэхэлсэхэ ябадалда хүргэдэггүй байхын аргагүй һэн.

С. Багуновой гар бэшэг болбол буряадуудай саарһан дээрэ баталагдаагүй хуули ёһоной гансахан лэ соголбори болоно. Тэрэ үеын эрхэтэнэй болон тусхай (уголовно) хариусалгада хабаадуулдаг гэмтэ ябуулгануудай бүхы түхэл янзануу, тэдэнэй түлөө заншалта хуулиин ёһоор тохогдодог хэнээлтын хэмжээнүүд энэ соголбори соо тодсор тэмдэглэгдэнхэй. Богонихон оршолто, түгэсхэлэй тобшололһоо гадна гэмтэ ябадалнуудай, мүн тэдэнэй түлөө тохогдодог хэнээлтэнүүдэй буураха зэргээр һубарюулагдаһан арбан нэгэн статья бүридэлдэнь орорхойдоо.

Тэрэшэлэн хэн нэгэн ондоо хүнэй нэрэ дорожолбол, тэдэ хоёрые нюурдуулан, хохидол хүсэлдүүлхэ түлбэриин хэмжээе хоорондонь хэлсүүлжэ тодорхойлдог.

Мүн хэн нэгэн ондоо хүнэй зөөри хэрэгсэл олоһон аад, бусадта энээн тухай хэлээгүй һаа, хулуулһан малай түлөө тоходог түлбэриин зэргээр тэрээнһээ нэхэбэри хэдэг».

Эдэ хэнэгүүд анзын түхэлнүүдэй хоорондоо горитойгоор илгардагые гэршэлхэнээ гадна бүхы дээрээ тэрэнэй эрид шангые харуулна. Иланганя нэгэ юумэ олоод, соносхоогүй бол, юрын хулгай гэжэ иимэ ябадал сэгнэгдэдэг байгаа.

Зорюута хулгайлха болон тушаан боложо олоһон юумые өөрөө абаха ябадалнуудые нэгэн адляар сэгнэхэнь манда дан хатуу шэнгээр үзэгдэнэ. Зүгөөр тэрэ үеын энэрхы һайхан һэшхэл заншалһаа уламжалан бодоходо, ондоо хүнэй юумые үбэршэлхэ ябадалда энэ мэтэшэлэн хандадаг байһаниинь эүб гэжэ һанагдана. Юундэб гэхэдэ, һуудал байдалай юрын ёһо гүримуудые нариндаар бариманта ябадал арадай һэшхэл заншалые, нигүүлэсхы сэдьхэлые бүрин бүтэнөөр сахиха хэрэгтэ нүлөө үзүүлдэг ха юм. Һэшхэл заншал, нигүүлэсхы сэдьхэл эдэ дүримүүдэй эшэ үндэһэниинь болоно. Эдэ шэнжэчүүд эрхэтэдэй хоорондоо эбтэй эетэйгээр ажаһууха ябадал хангана. Тиимэһээ тус сургуулибаринь нэгэшье дүрим соо мүнөө үеын «болбосоронги» бүхы шахуу оронуудта хэрэглэгдэдэг хэнээлтэ-толгойн саазые олохогүйт.

Мууе муугаар усадхажа болохогүй, шуһаар болосолдон, үһөө нэхэлсэхэ ябадал үһэриллдэнэн талануудые яагаадшье эбтэнь оруулхагүй гэжэ манай элинсэгүүд бүри 300 жэлэй саана ойлгодог байгаа бшуу. Үнэн гэмтэй гү, али миил һэжэгтэ ороһон хүниие өөрөө мэдээдшье, хуули ёһоной үндэһөөршье хороохо ябадал алишье ушарта хёмороое бүри хурсадхадаг ха юм. Эсэстэнь эзэмэтэншье, хохидогшодшье, тиинһээ тиитэрээ тэдэнэй бүлэнүүд, тон түрүүн хүгшэд, үхибүүд ядарал, гасаланда ороно бшуу. Тиимэһээ алууршаниие амиды орхижо, алуулагша хүнэй гэр бүлэдэ малаар горитой ехэ анза түүлүлхэдээ, алишье талын үхибүүд, түрэлхид тушаа айл аймаг анхарал

АЖАГЛАЛТА

Энэ статьягай автор эртэ урдын буряадуудай угай ёһо заншал тухай тон һонирхолтойгоор бэшээ. Гэмтэдые яагаад хэһээхэ тухай асуудал алишье сагта шухала байгаа юм. Иланганя эгсэ хубилалтын мүнөө сагта тэрэ бүри хурсаар табигдана.

Энээнһээ уламжалан, ямар тобшолол хэхэ ёһотойб гэбэл, мүнөө үедэ хуули сахилгын, хумүүжүүлгын асуудалнуудай тон хурсаар табигдаад байхада, арад бүхэнэй урданай заншалта хуулиин дүримүүдтэй тэдэниие зэргэсүүлэн үзэхэдэ, һайн һайхан удхыень халан абахада. туһатай байха гэжэ һанагдана.

Буряад арадаймнай сэдьхэл бодолой, һэшхэл заншалай баялигуудай дунда мүнөөшье хүрэтэр удха шанараа алдаагүй зүйлнүүдэй байһанда бидэ бултадаа, иланганя залуу үетэн, урмашаха омогорхохо зэргэтэйбди. Түргэн аад, түүхэй хубилалтануудаар, дорой муушуул гэжэ нэгэ заримандаа нэрэ зүүлгээд, шууд шанга хэмжээнүүдээр арадтаа дэлгэр һайхан ажабайдал хангахабди гэжэ найдаһанай дэмы бэшэ гү? Тон түрүүн хүн бүхэнэй сэдьхэл бодолоороо түйжэ, алдуу эндүүгээ мэдэрээгүйдэ үнэн хубилалта огто түйлагдахагүй гэжэ түрэл арадаймнай урданай заншалта хуули ёһо гэршэлнэ бшуу.

«С. Багуновой гар бэшэг болбол буряадуудай саарһан дээрэ баталагдаагүй хуули ёһоной гансахан лэ соголбори болоно» гэжэ В. Михайлов һанамжална. Үнэхөөрөөшье арадай хуули ёһо гүрэнэй зүгһөө һайшаагдажа, саарһан дээрэ баталагдаагүй байгаа гээшэ ааб даа. Зүгөөр тэрэнэй буулгабари-бэшэгүүд хэгдэдэг байһан гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Тиихэдээ дээрэ дурсагдаһан соголбори гансахан бэшэ байгаа юм гэжэ тодорхойлхо шухала. Жэшээнь, 1960-аад онуудай эсэстэ Улаан-Үдэдэмнай Б. Д. Цибиковэй «Обычное право селенгинских бурят» гэжэ ном хэблэгдээ һэн. Тэрээн соо хуушан монголоор бэшэгдэһэн текст ород оршуулгатайгаар үгтэһэн байна. Энэмнай нэгэ хэдыхэн статья бэшэ, харин элдэб гэмтэ ябуулгануудай түлөө хэнээлтын хэмжээнүүдые тодорхойлһон олохон статья, дүримүүдһээ бүридэнэн дэлгэрэнгы хуули ёһо байһан юм. Тэрэ XVIII зуун жэлэй һүүл багаар согологдожо, саарһан дээрэ буулгагдаһан хаш.

Тэрэшэлэн «энэ үгэ мүнөө үеын ород-буряад нэгэшье толидо ороогүй» гэжэ автор бэшэнэ. Ород-буряад толинууд соо үнэхөөрөөшье олдохогүй байхадаа болохо. Зүгөөр К. Черемисовэй «Буряад-ород толи» соо «анза», «энжэ», гэһэн үгэнүүд «приданое» гээд оршуулагдана. Энэмнай баһал түлбэри, үри гэһэн удхатай болоно. Гэмтэ ябуулга хэһэнэй түлөө хэнээлтэ, түлбэри мүн лэ хуули ёһоной гансахан лэ соголбори болоно». Тиимэһээ «анза» гэ... та монголшуудые... сэг болохо монгол... ондоо удха олгуу... тоодо, «яла», «тор... жээн» гэхэшэлэн... бшуу. Мүн энэл... лэнэй талаар эрхүү... голшуудтай нягта... гэршэлнэ.

Юрэнхыдөө В. М... лэ саг соогоо бэшэ... Урданай мартагдаа... шэнээр һэргээгдэжэ... дэ хадуужа абамаа... үсөөн бэшэ. Иимэ... арадай заншалта һ... хагүй олоор дайра... бүхы дээрээ эдэ бр... шэнжэлэгдээгүй гэ... тэдэй энээниие нари... зоной үзэмжэдэ т... туһатай байха һэн г... «Буряад арадай һэ... сэдьхэлэй баялигуу... гоод, бүри эхин к... хүрэтэр шудалаа һ... рэн соо арадай з... шухала һуури эзэлж... лонобди.

Н. Ц...

ТҮМЭР ЗАМАЙ АЖАЛ ХЭРЭ...

Ехэ хүйтэн байхаар хүлеэгдэжэ байгаа үбэлые ямараар дабажа гараха гээшэбибди? Түлишэ болон эдеэ хоол зөөдэг түмэр замай худэлмэрилэгшэдһөө ехэхэн юумэн дулдыдаха байна. Тиимэһээ энэ һалбариин хэдэн хүтэлбэрилэгшэдтэ иимэ асуудалтайгаар хандаа һэмди.

В. КРЫЛОВ — эдеэ хоолой болон промышленна ашаа зөөдэг таһагай начальник:

— Ашаа эльгээгшэдэй захилые бидэ гүйсэд дүүргэнэбди. Харин ороохо ба гурил түсэблэһэнһөө үлүү зөөгөөд байнабди. Гэбэшье энэмнай нёдондонойхиһоо 7,8 миллион тонноор бага болоно.

Мүнөө гол түлэб Хойто Кавказай, Поволжиин, Украинын районуудһаа ороһон зоогдэнэ. Сүүдхэдээ 3,5 мянган вагон хэрэгтэй болодог. Тэдэниие бидэ хүсэд хангадаг гээшэбди. Гадна хилын саанаһаа ороһо зөөхын тула сүүдхэдээ 1100 вагон хэрэгтэй болохо. Эндэ баһа һанаагаа зобохо юумэн үгы.

Үдэр бүри үрэ жэмэс ба овощ ашаһан 2 мянга гаран вагон ябуулнабди. Мүн 8 миллион тонно хартаабха зөөхэ хэрэгтэй. Мүнөө тэрэниие Польшоһоо Узбекистан ба Туркмени руу зөөжэ эхилээбди. Мүн хилын саанаһаа 500 тонно хартаабха асарха хэрэгтэй.

Теэд бидэнтэй харилсажа ажалладаг хүдэлмэрилэгшэд хэлсээтэ уялгаяа дүүргэнгүй, ажал худэлмэриемнай хойшолуулна. Хэдэн мянгаад вагонуудай ашаан саг соогоо буулгагдангүй удаан хүлеэхэ баатай болодог. Жэшээнь, Эрхүүгэй областиин Осетрово портдо—мяха, тоһо, овощ асарһан 268 вагон; Холмскдо—Сахалинай хүн зондо эдеэ хоолой зүйлнүүдые абажа ерэһэн 40 вагон, Архангельскда хартаабха ашанхай 184 вагон ашаагаа буулгаха ээлжээгээ хүлеэжэ байна. Харин эдэ вагонуудые ондоо нютагууд хүлеэнэ бшуу.

А. ТЕЛКОВ — шэнгэн ашаа зөөдэг управлениин технологическа секторэй начальник:

— Түлишэ хүлеэн абаха хэрэг мүн лэ муугаар эмхидхэгдэнхэй, Одессын портдо, Находкын нефтебазада ошоһон харгынууд дээрэ ашаагаа буулгахаяа хүлеэжэ байһан дүүрэн цистернэтэй вагонууд ээлжээгээ хүлеэжэ байна. Энэ харгыгаар түлишэ мүнөө дээрээ эльгээнгүй байгты гэжэ хорихо баатай болоо һэмди.

А. ПРОХОРЕНКО — ашаа зөөлгын гол управлениин начальнигай орлогшо:

— Предприяти ба эмхинүүд вагонуудай ашаа буулганхаар яла түлөө һаа дээрэ гэжэ тооло-ноо. Тиигэжэ худалдан абагшад хүлеэһэн эд бараагаа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые абажа шаданагүй, харин түмэр замай худэлмэришэд вагонуудаа хүлеэһэн зандаа һууна. Жэлэй түрүүшын хахадай туршада 644 миллион 739 мянган түхэриг яла түлэгдөөд байна.

Тиимэһээ бидэ һаяын сагта энэ хэрэгтэ хабаатай ведомствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые урижа, суглаа үнгэргэхэбди. Мүн ашаа абадаг эмхинүүдэй түлөөлэгшэд тэрээндэ хабаадалсаха юм. Вагонуудай ашаа буулгангүй байһанайнгаа түлөө тэдэ харюусаг лэ.

Е. ГУСЕВ — шулуу нүүрһэ, түмэрэй түүхэй эд ба хара металл зөөгдэ... ник:

— Шулуу... шленностиг... дай худ... дээрэһээ... гэ орёо... Энэ жэлд... миллион... 20,3 милл... нүүрһэн... Тэндэхи... лэжэ худ... тростанци... тонно ту... байна. Ти... гуудһаа м... болоноби... лан, тулиш... мүн тулиш... лоно бшуу... байхагүй.

Юрэдөө... са түмэр з... һөө дулд... жэ ойлгоо... хүдөө нюу... ниие эдеэ... болон дуд... гаар ханга... тэ хабаатай... нүүдэй хуу... гэдхэхэ, та... хэ шухала...

Улаан-Ү...

Соёлшод—хүдөөгэй ажалшадта

...АЛШАДАА БҮ МАРТАЯЛ

...харилсаанда ...үүшэр сагта ...худэлмэрилэг... ...дые соёлой та... ...сулаа сагыень ...болгохо, тэрэшэ... ...ажалда зориг... ...ыри соёлшодто, ...литературын ...даалгадана

...тогтуурригүй ...юумэнэй ду... ...уедэ республ... ...48 эмхи ...нютагуудай зо... ...дые концерт, наа... ...гэшэ. Тодор... ...клубай маши... (АКБ) агиткульт... ...шадта ошожо, ...ыень баясуулжа

...дотор дүрбэ ...шадай байра... ...станууд тоо... ...худэлмэри... ...дта, хонишодто, ...уудта ошожо, ...ноорэлдөөнүү... ...ималуудые, клу... ...дые үнгэргэнэ. ...тор тоолобол, ...малшадай бай... ...ын жэлэй тур... ...ангадаһан юм. ...ой райсоведэй ...соёлой таһагай ...ыгай графигай ...дые хангалгын ...бүргадана. Сэлэн... ...ой соёр агиткульт... ...ыридэнэн брига... ...ой өөдөр хүдэлдэг ...ногдоо. Табан ...ыридэгдэнэн энэ ...ыинова хүтэлбэ... ...Эдэбэ мэргэжэл... ...энэ бригадада

...ай хэлсээ баталгаа... ...ажал ябуулгын ...хозөөн найруулгаа... ...ада һайндэрнүү... ...ска удэшэнүдые ...ыгаан тэдээндэ ...Горэшэлэн мал... ...ой эрилтын өөдөр ...ада, нүүдэл вы... ...ы үнгэргэхэ, ажа... ...ыгын мүнгэ түлэ... ...ада, кино харуул... ...ын, уялганудые ...ы гашуүд бэелүүл...

...ы һонин гэхэдэ, ...ы техническэ хэ...

рэгсэлнүүдые прокадһаа абаха, түлөөһэтэй хатарай дискогекэнүүдые эмхидхэхэ, аппаратура заһаха, «фонограмма (абяа бэшэхэ хүдэлмэри) бэлдэхэ, бусад ажал энэ бүлэг хэнэ. Энэ бригадын бүлэгтэ «Колосок» гэһэн агитационно-уран һайханай бригада ороно. Олондо мэдэжэ болоһон энэ бүлэгые РСФСР-эй болон Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В. Покацкий хүтэлбэрилнэ.

Бригадын гэшүүн бүхэнэй ажалай дүнгүүдээр каартал бүхэндэ шан барюулагдадаг байна. Тэрэ тоодо ехэ гол шухала ажал бэелүүлһэнэйнгээ түлөө баһал агитбригадынхидай хүдэлмэри тэмдэглэгдэдэг юм. Энээнһээ уламжалан, эдэ урмашуулгын ашаар бригадын ажал ябуулга улам эдэбхижэжэ, хүн бүхэнэй харюусалга улам дээшэлнэ гэжэ тэмдэглэхээр.

Мүнөө жэлдэ Тельманэй, Кировэй нэрэмжэтэ совхозуудтай агитбригадынхид хэлсээ баталжа, һонирхолтой ажал ябуулһан байна. Нэрлэбэл, Сагаалганай арадай һайндэр, Сэлэн-Дүүмэдэ Масленицые, бусад олон тоото конкурснуудые, үдэшэнүүдые энэ агитбригадын гэшүүд эмхидхэжэ, олоной һонирхол үүсхэ гэжэ онсолсё. Оройдоол хахад жэлэй туршада хэлсээгээ бэелүүлһэн агитбригадынхид 3 мянган түхэригэй слэз єрошо оруулһан байха юм.

Малшадые соёлой талаар хангаха хүдэлмэридэ Түнхэнэй районой клубуудай хүдэлмэрилэгшэдэй оруулһан хубита ехэ юм. Байгша оной турүүшын хахад жэлдэ малшадай фермэ, хонишодой байра бүхэн дүрбэ дахин концерт наадаар хангагдаад байна гэжэ тэмдэглэе.

Тодорхойлбол, энэ хугасаа соо клубай 692 хэмжээ ябуулгануд эмхидхэгдэжэ, тэрэшэлэн хамта дээрээ 8430 хүн соёлой талаар хангагдаа. Шулуутын, Охор-Шэбэрэй, Түнхэнэй, Еловкын клубуудта малшанай үдэрнүүд амжалтатайгаар үнгэргэгдөө. Түрүү һаалишан Н. Жигжитова тухай «Бидэнэй дунда геройнууд» гэһэн баяр өөһололой үдэшэ Охор-Шэбэрэй клубта эмхидхэгдээ. Тиихэдэ эрхим һаалишад болохо Б. Бартаев (Жэмһэгэй клубта), М. Щипицина (Шэмхын клубта) тухай һонирхолтой үдэшэнүүд үнгэргэгдэжэ, олондо һайшаагдаа юм.

Шартайн һү һаалиин фермын коллективэй хабаадалгатай конкурснууд, тэрэ тоодо «Хабаяа туршаял, басагад, хүбүүд» гэһэн бэлиг шадабариин харалгануд олониитые һонирхуулдаг байна. «Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдэй экран», «Механизаторта», «Овощ ургуулагшада» гэхэ мэтын стендүүдые үлаан булангуудта соёлшод шэмэглэн бүтээдэг юм. Охор-Шэбэртэ, Загтада, Шэмхэдэ, Ахалгта, Еловкодо олон жэлэй туршада һайн дуранай нэгэдэлнүүд ажалаа амжалтатайгаар ябуулдаг байна.

Байгаалиин хүшэр хүндэ байдалда Муяын районой хоёр агиткультбригадануд үйлэдбэриин 23 участогые соёлой талаһаа хангадаг юм. Гол түлэб эдэ участогуудта механизаторнууд, үнэтэ шухаг руда бэдэрэгшэд, тоннель бариг-шад, хүдэлмэришэд тоологдоно.

Тиихэдэ хүдөө ажахын дүрбэн участок бии. Үнгэрһэн хахад жэлэй хугасаа соо 48 концерт, аман үгын 21 журнал ба тематическа үдэшэнүүд, 25 лекци эмхидхэгдэһэн, соёлой бүсад эмхидхэ ябуулгануд хүдөөгэй ажалшадта дурадхагдаһан байна. Онсолбол, хамта дээрээ 5742 хүн энэ райондо хангагдаа гэжэ тэмдэглэхээр.

Үхибүүдые һонирхуулха программануудые, слайдфильмүүдые, гэр бүлын баяр өөһололой үдэшэнүүд эдэ бригадануд хэрэглэдэг байна. Тиихэдэ «Мелодия» «Костяничка» гэһэн дуунай-инструментальна ансамбльнуудтай, «Юность» «БАМ», мүн «Бамовчата» гэһэн үхибүүдэй хатарай бүлэгүүдтэй барилгашадые, хүдэлмэришэдые агитбригадануд саг үргэлжэ уулзуулжа, танилсуулжа байдагынь һайшаалтай.

Таряа тарилгын һаһада Мухар-Шэбэрэй райондо «Ерээдүйн таряанда — бодото анхарал» гэжэ нэрлэгдэһэн агитхүдэлөөн эдэбхижүүлэгдэжэ, Хушуун-Үзүүрэй, Барай, Подлопаткын, Хуушан-Заганай соёлой байшангуудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадаһан юм. Тиигэжэ дунда зэргээр үйлэдбэриин участок бүхэндэ 10,7 дахин соёлшод концерт наадатаяа айлшалһан байна.

Хяагтын районой Ехэ-Нугын совхозой һү һаалиин фермэдэ соёлой үдэр үнгэргэгдэжэ, «Хабаяа туршая, һаалишад!» гэһэн конкурс хоёр фермын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда эмхидхэгдээ һэн. Сагаалганай һайндэрэй үедэ малшадта, хонишодто соёлшод хододоо ошожо байгаа. Хүдэриин түбэй соёлой байшанда комплексно гуримаар малшадые хангадаг бригадын бүлэгтэ соёлшодһоо гадна библиотекарьнууд, медицинын хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ малшадые хангадаг байна гэжэ тэмдэглэхээр. Районой түбэй соёлой байшангай агиткультбригадынхид МТФ бүхэндэ дүрбэ дахин ошоһон байха юм. Байгша оной туршада «Нестеровский» совхозтой, Итанцын колхозтой харилсаа энэ бүлэг баталһан байна. Театрализованно һайндэрнүүдые, ёһо заншал сохилгые тэрэ бригада захилай ёһоор эмхидхэн бэелүүлдэг юм.

Һайн үрэ дүнгүүдэй хажуугаар шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда бүхы нютагуудай агитбригадануд ороо гэхын аргагүй бшуу. Зарим газарта мэргэжэлтэд дуталдана. Республикын агиткультбригадануудта ороолоодог 208 хүнэй оройдоол 40 процентнь дээдэ гү, али тусхай дунда мэргэжэлтэй юм. Кадрнуудай ходо һэлгэгдэжэ байһан ушарнууд олон байна. Зарим районуудта, нэрлэбэл, Кабанскын, Хяагтын, Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй районуудта соёлой мэргэжэлтэд дуталдана. Агиткультбригадануудай методистнуудай һуралсалые манай арадай үран бэлигэй ба соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин научно-методическа республиканска түбэй (һүүлэй үедэ арадай соёлой түб гэжэ нэрлэгдэнэ) хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ эмхидхэдэг байна.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада шэнэ социально-экономическа байдалда тааруу хэрэгүүдэй нааданнуудые (һуралсал) эмхидхэнэбди. Байгша оной март һарада эдэ бригадануудай методистнуудай семинар үнгэргөө һэмди. Тус семинар Сэлэнгын районой автоклубай бааза дээрэ эмхидхэгдэжэ, эрдэм мэдэсын болон ажал хэрэгэй талаһаа соёлшодто ехэ туһа хүргэгдөө.

«Колосок» гэһэн арадай агитбригадын харуулһан программа эндэ сугларһан 90 методистые һонирхуулаа. Тэрэшэлэн Загарайн районой агитбригада Ивалгын район, харин ивалгынхид Тарбагатайн район ошожо, бэлиг шадабарияа харуулаа, дүй дүршэлөөрөө андалдаа.

Мүнөө үедэ Хэжэнгын, Хориин, Баунтын, Муяын, Ахын, Баргажанай, Хойто-Байгалай районуудта агитбригадануд хуушан түхэлөөрөө ажаллана. Тэрэшэлэн тэдээнтэй соёлой талаар хангаха тухай хэлсээнүүдые баталха хэрэгые олон ажахынууд тооногүй, транспорт болон бензинээр ханганагүй. Түнхэнэй райондо байгша оной түрүүшын кварталда гансал автоклуб заһабарилагданхай.

Харин Захааминай табан агиткультбригадануудай автомашинануудай оройдоол хоёрынь ябадаг, бэшэниинь заһабарилгада табигданхай. Тэрэшэлэн автоклубай 76 машинын 54-ниинь ябадаг байна. АКБ-гэй материальна бааза түлөөр: видео-хэрэгсэлнүүдые; магнитофонуудые, костюмуудые, машинануудые худалдан абаха арга боломжонууд үгы шахуу. Тиихэдэ түлөөһэтэй хангалгын түхэл янзануудые агитбригадануд үшөөл үсөөнөөр хэрэглэнэ.

Малшадай байрануудта мэргэжэлтэ коллективүүд үсөөн дахин ошоно. Олонхи ушарта ехэ-ехэ клубуудта, соёлой байшангуудта концерт наадаяа харуулдаг. Гансал Тарбагатайн райондо гурэнэй филармонитой гурбан жэлэй хэлсээн баталагдажа, тусхай концертнэ бүлэг һү һаалиин фермэнүүдтэ, үйлэдбэриин участогуудта ерэһэн байна. Энэ жэлдэ Захааминай райондо гансал Буряад драмын академическэ театр зүжэгөө харуулаа. Улаан-Удэдэ дүтэ байдаг Загарайн райондо мэргэжэлтэ артистнууд оло дахин ошоһон байна.

Мүнөө сагта мэргэжэлтэ болон уран һайханай артистнууд соёлой хангалга эмхидхэхэ, тэрэшэлэн ажахынуудтай хэлсээ баталха ёһотой болоо. Нинтын малай ерэхэ үбэлжэлгын үедэ малшадые соёлой талаар хангаха хүдэлмэриие улам шангадхаха, энэ талаар агиткультбригадануудай ажалые эдэбхижүүлхэ шухала. Энэмнай бидэнэй хамтын зорилго мүн.

В. НИКОЛАЕВА,
Буряадай соёлой министерствын дэргэдэхи РНМЦ-гэй соёлой талаар хангалгын секторые даагша.

...НАГЫН ДАСАН АРАМНАЙЛАГДАБА

Үргэн һайхан Санага нютагта
...идыжэ бодоһон Даша Пүнсэгийн хиид
Хэтэ мүнхэдөө хуралтай боложо,
Хойто үеүүдэй омогорхол боложо,
Эрдэм түгэлдэр эрдэмтэ ламанар
Үдэр бүри урган гаража,
Арад зоной абарал болон,
Амар, жаргал, үршөөн сууюурхаг.
Ерээдүйдэ ехэнүүд дасангууд бодон,
Ехэ һураг суугаа бадаргаан,
Дэлхэй дүүрэн сууряан тараг,
Дээдэ эрдэмтэд, шэдитэн түрэг.
Хойноо түшэһэн хаданууд шэнги,
Урдаа түшэһэн үүлануд шэнги
Бүмбэрсэг дэлхэйн байгаа сагта
Бурханай номой уншалга дуулдажа байг,
Буряад хэлэнэй абяан хэтэдээ бү таһараг,
Бурханай шажан мүргэл мүнхэдөө бү һүнэг.
Хамаг амитан жаргалан эдлэг,
Хүн түрэлтэн ежа амгалан һуур.
Одоо энэ үреэл — бурханай үреэл болог.
Бүлта зон шагнажа, баясажа ябаг!
Үргэн ехэ үндэр дасангай
Үндын бодоходо туһалһан зон,
Үндэр түрэлтэ үбгэд, хүгшэд,
Үнэр баян гүрэнэй үйлэдбэриин ажалшад —
Үргэл үргэһэн хамаг зон, та бүгэдэдэ
Үреэл үргэжэ, баярые хүргэнэб.

Санагын дасан барилгада, болзорой туршада бодошоод мургэлэй ном судар, бурханнуудые болон бусад эд зөөлөрсөнөө һайхан сэдьхэлээр үгэжэ, үндэр ехэ дасан бодхооходо туһалһан буянтнай дэлхэйн шэмэг болог»,— гэжэ шэрээтэ Ринчин Зундуев дорсдохин үреэбэ.

Үгэһэн үргэлэйнгөө хүсөөр үндэр һайхан дасангай богони болоод байхадань, «Нютагайнгаа зоной урда һайхан үреэл айлгадхаха хүсэлтэйбэ»,— гэжэ шэнэ дасанай шэрээтээр баталагдаһан Ринчин Зундуев мэдүүлээд, микрофоноор олон зондоо үреэл үргэн хандаба:

Санагын дасан барилгада, мургэлэй ном судар, бурханнуудые болон бусад эд зөөлөрнүүдые прокадһаа абаха, түлөөһэтэй хатарай дискогекэнүүдые эмхидхэхэ, аппаратура заһаха, «фонограмма (абяа бэшэхэ хүдэлмэри) бэлдэхэ, бусад ажал энэ бүлэг хэнэ. Энэ бригадын бүлэгтэ «Колосок» гэһэн агитационно-уран һайханай бригада ороно. Олондо мэдэжэ болоһон энэ бүлэгые РСФСР-эй болон Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В. Покацкий хүтэлбэрилнэ.

Бригадын гэшүүн бүхэнэй ажалай дүнгүүдээр каартал бүхэндэ шан барюулагдадаг байна. Тэрэ тоодо ехэ гол шухала ажал бэелүүлһэнэйнгээ түлөө баһал агитбригадынхидай хүдэлмэри тэмдэглэгдэдэг юм. Энээнһээ уламжалан, эдэ урмашуулгын ашаар бригадын ажал ябуулга улам эдэбхижэжэ, хүн бүхэнэй харюусалга улам дээшэлнэ гэжэ тэмдэглэхээр.

Мүнөө жэлдэ Тельманэй, Кировэй нэрэмжэтэ совхозуудтай агитбригадынхид хэлсээ баталжа, һонирхолтой ажал ябуулһан байна. Нэрлэбэл, Сагаалганай арадай һайндэр, Сэлэн-Дүүмэдэ Масленицые, бусад олон тоото конкурснуудые, үдэшэнүүдые энэ агитбригадын гэшүүд эмхидхэжэ, олоной һонирхол үүсхэ гэжэ онсолсё. Оройдоол хахад жэлэй туршада хэлсээгээ бэелүүлһэн агитбригадынхид 3 мянган түхэригэй слэз єрошо оруулһан байха юм.

Малшадые соёлой талаар хангаха хүдэлмэридэ Түнхэнэй районой клубуудай хүдэлмэрилэгшэдэй оруулһан хубита ехэ юм. Байгша оной турүүшын хахад жэлдэ малшадай фермэ, хонишодой байра бүхэн дүрбэ дахин концерт наадаар хангагдаад байна гэжэ тэмдэглэе.

Тодорхойлбол, энэ хугасаа соо клубай 692 хэмжээ ябуулгануд эмхидхэгдэжэ, тэрэшэлэн хамта дээрээ 8430 хүн соёлой талаар хангагдаа. Шулуутын, Охор-Шэбэрэй, Түнхэнэй, Еловкын клубуудта малшанай үдэрнүүд амжалтатайгаар үнгэргэгдөө. Түрүү һаалишан Н. Жигжитова тухай «Бидэнэй дунда геройнууд» гэһэн баяр өөһололой үдэшэ Охор-Шэбэрэй клубта эмхидхэгдээ. Тиихэдэ эрхим һаалишад болохо Б. Бартаев (Жэмһэгэй клубта), М. Щипицина (Шэмхын клубта) тухай һонирхолтой үдэшэнүүд үнгэргэгдэжэ, олондо һайшаагдаа юм.

Шартайн һү һаалиин фермын коллективэй хабаадалгатай конкурснууд, тэрэ тоодо «Хабаяа туршаял, басагад, хүбүүд» гэһэн бэлиг шадабариин харалгануд олониитые һонирхуулдаг байна. «Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдэй экран», «Механизаторта», «Овощ ургуулагшада» гэхэ мэтын стендүүдые үлаан булангуудта соёлшод шэмэглэн бүтээдэг юм. Охор-Шэбэртэ, Загтада, Шэмхэдэ, Ахалгта, Еловкодо олон жэлэй туршада һайн дуранай нэгэдэлнүүд ажалаа амжалтатайгаар ябуулдаг байна.

Байгаалиин хүшэр хүндэ байдалда Муяын районой хоёр агиткультбригадануд үйлэдбэриин 23 участогые соёлой талаһаа хангадаг юм. Гол түлэб эдэ участогуудта механизаторнууд, үнэтэ шухаг руда бэдэрэгшэд, тоннель бариг-шад, хүдэлмэришэд тоологдоно.

Тиихэдэ хүдөө ажахын дүрбэн участок бии. Үнгэрһэн хахад жэлэй хугасаа соо 48 концерт, аман үгын 21 журнал ба тематическа үдэшэнүүд, 25 лекци эмхидхэгдэһэн, соёлой бүсад эмхидхэ ябуулгануд хүдөөгэй ажалшадта дурадхагдаһан байна. Онсолбол, хамта дээрээ 5742 хүн энэ райондо хангагдаа гэжэ тэмдэглэхээр.

Үхибүүдые һонирхуулха программануудые, слайдфильмүүдые, гэр бүлын баяр өөһололой үдэшэнүүд эдэ бригадануд хэрэглэдэг байна. Тиихэдэ «Мелодия» «Костяничка» гэһэн дуунай-инструментальна ансамбльнуудтай, «Юность» «БАМ», мүн «Бамовчата» гэһэн үхибүүдэй хатарай бүлэгүүдтэй барилгашадые, хүдэлмэришэдые агитбригадануд саг үргэлжэ уулзуулжа, танилсуулжа байдагынь һайшаалтай.

Таряа тарилгын һаһада Мухар-Шэбэрэй райондо «Ерээдүйн таряанда — бодото анхарал» гэжэ нэрлэгдэһэн агитхүдэлөөн эдэбхижүүлэгдэжэ, Хушуун-Үзүүрэй, Барай, Подлопаткын, Хуушан-Заганай соёлой байшангуудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадаһан юм. Тиигэжэ дунда зэргээр үйлэдбэриин участок бүхэндэ 10,7 дахин соёлшод концерт наадатаяа айлшалһан байна.

Хяагтын районой Ехэ-Нугын совхозой һү һаалиин фермэдэ соёлой үдэр үнгэргэгдэжэ, «Хабаяа туршая, һаалишад!» гэһэн конкурс хоёр фермын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда эмхидхэгдээ һэн. Сагаалганай һайндэрэй үедэ малшадта, хонишодто соёлшод хододоо ошожо байгаа. Хүдэриин түбэй соёлой байшанда комплексно гуримаар малшадые хангадаг бригадын бүлэгтэ соёлшодһоо гадна библиотекарьнууд, медицинын хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ малшадые хангадаг байна гэжэ тэмдэглэхээр. Районой түбэй соёлой байшангай агиткультбригадынхид МТФ бүхэндэ дүрбэ дахин ошоһон байха юм. Байгша оной туршада «Нестеровский» совхозтой, Итанцын колхозтой харилсаа энэ бүлэг баталһан байна. Театрализованно һайндэрнүүдые, ёһо заншал сохилгые тэрэ бригада захилай ёһоор эмхидхэн бэелүүлдэг юм.

Һайн үрэ дүнгүүдэй хажуугаар шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда бүхы нютагуудай агитбригадануд ороо гэхын аргагүй бшуу. Зарим газарта мэргэжэлтэд дуталдана. Республикын агиткультбригадануудта ороолоодог 208 хүнэй оройдоол 40 процентнь дээдэ гү, али тусхай дунда мэргэжэлтэй юм. Кадрнуудай ходо һэлгэгдэжэ байһан ушарнууд олон байна. Зарим районуудта, нэрлэбэл, Кабанскын, Хяагтын, Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй районуудта соёлой мэргэжэлтэд дуталдана. Агиткультбригадануудай методистнуудай һуралсалые манай арадай үран бэлигэй ба соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэриин научно-методическа республиканска түбэй (һүүлэй үедэ арадай соёлой түб гэжэ нэрлэгдэнэ) хүдэлмэрилэгшэд саг үргэлжэ эмхидхэдэг байна.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада шэнэ социально-экономическа байдалда тааруу хэрэгүүдэй нааданнуудые (һуралсал) эмхидхэнэбди. Байгша оной март һарада эдэ бригадануудай методистнуудай семинар үнгэргөө һэмди. Тус семинар Сэлэнгын районой автоклубай бааза дээрэ эмхидхэгдэжэ, эрдэм мэдэсын болон ажал хэрэгэй талаһаа соёлшодто ехэ туһа хүргэгдөө.

«Колосок» гэһэн арадай агитбригадын харуулһан программа эндэ сугларһан 90 методистые һонирхуулаа. Тэрэшэлэн Загарайн районой агитбригада Ивалгын район, харин ивалгынхид Тарбагатайн район ошожо, бэлиг шадабарияа харуулаа, дүй дүршэлөөрөө андалдаа.

Мүнөө үедэ Хэжэнгын, Хориин, Баунтын, Муяын, Ахын, Баргажанай, Хойто-Байгалай районуудта агитбригадануд хуушан түхэлөөрөө ажаллана. Тэрэшэлэн тэдээнтэй соёлой талаар хангаха тухай хэлсээнүүдые баталха хэрэгые олон ажахынууд тооногүй, транспорт болон бензинээр ханганагүй. Түнхэнэй райондо байгша оной түрүүшын кварталда гансал автоклуб заһабарилагданхай.

Харин Захааминай табан агиткультбригадануудай автомашинануудай оройдоол хоёрынь ябадаг, бэшэниинь заһабарилгада табигданхай. Тэрэшэлэн автоклубай 76 машинын 54-ниинь ябадаг байна. АКБ-гэй материальна бааза түлөөр: видео-хэрэгсэлнүүдые; магнитофонуудые, костюмуудые, машинануудые худалдан абаха арга боломжонууд үгы шахуу. Тиихэдэ түлөөһэтэй хангалгын түхэл янзануудые агитбригадануд үшөөл үсөөнөөр хэрэглэнэ.

Малшадай байрануудта мэргэжэлтэ коллективүүд үсөөн дахин ошоно. Олонхи ушарта ехэ-ехэ клубуудта, соёлой байшангуудта концерт наадаяа харуулдаг. Гансал Тарбагатайн райондо гурэнэй филармонитой гурбан жэлэй хэлсээн баталагдажа, тусхай концертнэ бүлэг һү һаалиин фермэнүүдтэ, үйлэдбэриин участогуудта ерэһэн байна. Энэ жэлдэ Захааминай райондо гансал Буряад драмын академическэ театр зүжэгөө харуулаа. Улаан-Удэдэ дүтэ байдаг Загарайн райондо мэргэжэлтэ артистнууд оло дахин ошоһон байна.

Мүнөө сагта мэргэжэлтэ болон уран һайханай артистнууд соёлой хангалга эмхидхэхэ, тэрэшэлэн ажахынуудтай хэлсээ баталха ёһотой болоо. Нинтын малай ерэхэ үбэлжэлгын үедэ малшадые соёлой талаар хангаха хүдэлмэриие улам шангадхаха, энэ талаар агиткультбригадануудай ажалые эдэбхижүүлхэ шухала. Энэмнай бидэнэй хамтын зорилго мүн.

В. НИКОЛАЕВА,
Буряадай соёлой министерствын дэргэдэхи РНМЦ-гэй соёлой талаар хангалгын секторые даагша.

ЮҺЭН ЖЭЛЭЙ ҺУРГУУЛИТАЙ БОЛОБО

Һуралсалай энэ жэлдэ Хориин аймагай Булам нютагта юһэн жэлэй һургуули нээгдэбэ. Нютагай үхибүүд энээнһээ урда Хүтэл-Нуур гэжэ 5 модоной зайда оршодог хүршэ һууриндахи дунда һургуулида һурадаг байгаа юм. Буламһаа ошоһон һурагшад интернат соо байрладаг һэн. Суббото болоходол, үхибүүд гэртээ ерэдэг байгаа. Харин мүнөө нютагтань шэнэ һургуулиин нээгдэхэдэ, хүбүүд, басагад гэр бүлэ соогоо байгаад, һураха. Үдэшэ, үглөөниинь гэртэхиндээшье туһалха аргатай болоо.

Урдань эндэ эхин һургуули ба хүүгэдэй саад байһан юм. Мүнөө болоходо, һургуулиин байшан багадаад байна. Тиимэнээ хүүгэдэй саадай 2 таһалга һургуулида үгтэнхэй. Энэл ушарһаа һуралсал хоёр халаанда үнгэргэгдэнэ. Юһэн жэлэй шэнэ һургуулида мүнөө 78 үхибүүн һуража байнхай. Класс бүхэндэ 5-һаа 13 хүрэтэр һурагша тоологдоно. Зүгөөр нимэ шахардуу байдал удаан үргэлжэлхэгүй гэжэ найдахаар. Юуб гэхэдэ, хуушан байшантай зэргэлээд, уужам шэнэ байшан баригдажа эхилэнхэй юм. Энэ хүдэлмэри жэлэй туршада дүүргэгдэхэ бээ. Тиигээ һаань, һурагшад уужам таһалгануул соогуур, нэгэ халаанда нэмоо үээхэ аргатай болохо. Саашадаа энэ һургуули гүйсэд дунда һургуули болгогдохо байха.

Багшанарай коллектив 11 хүнөө буридэнэ. Тэдэнэй дунда дүй дүршэлөөр баян багшанар бии. Жэшээнь, буряад хэлэнэй болон литературын багша Нима-Ханда Бавасановна Дамбаева арбаад жэлдэ һургуулида хүдэлнэ. Олон жэлдэ багшалһан Дарма Цыренович Ширапов һургуулиин директорээр томилогдонхой.

Булам нютаг анхандаа Анаагай совхозой отделени байһан юм. Хоёр жэлэй урда ажалшадай хамтын суглаан дээрэ амяараа, бээз дааһан ажахы болохо хүсэлтэй байһанаа Сүламайхид мэдүүлээ һэн. Тиигэжэ эндэ колхоз байгуулагдаһан юм. Ажахыгаа һэргээн бодхоожо, һү, мяха элбэгээр үйлэдбэрилдэг болсхо зорилго урдаа табижа, шэнэ ажахы түрүүшынгээ алхамуудһаа эхилжэ, эршэмтэйгээр хүдэлнэ гэхэ хэрэгтэй. Шиидхэгдэхэ шухала олон асуудалнуудай дунда томо һургуули бариха тухай асуудал табигдаа һэн. Тиигэжэ энэ асуудал бүримүһэн шиидхэгдэжэ байна гэхэ. Һургуулида, хүүгэдэй саадта горитой анхарал хандуулагдана.

Д. ДАМБАЕВ.

BUR-MONGOLIIN ҮНЭН
Бурят-Монголой ҮНЭН
БУРЯАД ҮНЭН
70 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Түүхын хуудаһанууд 1948 он

Жамьян БАЛДАНЖАБОН

АМАР МЭНДЭ, ШЭНЭ ЖЭЛ!

Хүйтэн жабар —
«Хүлэг мори» унанхай,
Мүлһэн шэмэг нэмэрэнхэй
Шэнэ жэлнай,
Шэнхиинэсэ дуулан ерэбэш даа!
Альгаа дэлгэн,
Амар мэндэ хүргэнэлди.
Аяга дүүрэн
Арзын дээжээр
үгтаналди.
Агуу Илалтын
Алтан ордон бодхооша
Алдар солын
Аялга дууе татааша
Арад түмэнөөр
Альгаа дэлгэн золгобош даа!
Гар гараа
Габшагай шангаар барилсаял!
Ажалай илалтаар
Алдар соло дуудаял!
(Январийн 1)

МАНАЙ РЕДАКЦИДА ЕРЭҺЭН БЭШЭГЭЭР ХЭМЖЭЭ АБТАБА

«БУХГАЛТЕРАЙ РОЛЬДО БАЙҺАН ЖУЛИК»

Манай «Бурят-Монголой үнэн» газетын редакцида «Бухгалтерай рольдо байһан жулик» гэжэ статья соо Хориин Аймпотребсоюзай бэлэдхэлэй конторын бухгалтер Е. М. Непомнящая гэгшын элдэб аашанууд тухай хэлэгдэһэн байгаа.

Аймпотребсоюзай бухгалтер байха зуураа Е. М. Непомнящая хадаа эзэлжэ байһан туша аалаа өөрынгөө хубиин хэрэгтэ ашаглан, гүрэнэй мүнгэн зөөри, ажаүйлэдбэриин ба эдеэ хоолой эд бараануудые үбэршэлдэг байгаа. Жэшээлхэдэ, 1947 оной түрүүшын хахад жэлэй туршада 2533 тухэриг үбэршэлэн, тиихэ зуураа хуурмаг документнүүдые зохёожо, өөрынгөө үбэршэлһэн мүнгэн зөөрие ондоо хүнүүдтэ тохохо гэжэ һэдэһэн байгаа.

— Эдэ бүхы аашануудые хэһэнэйнгээ түлөө Е. М. Непомнящая хуулиин хетуу хэмжээ амсаха байна,— гэжэ Хориин аймагай прокуратураһаа манай редакцида мэдээсэбэ.
(Январийн 6)

* * *

Бидэнэр болбол малажалта республика байһан Бурят-Монголой дайнай урдахи алдар солые һэргээн бодхоохо ёһотойбди.

(Республикын хүдөө ажалай түрүүшүүлэй зүблөөндэ хабаадагшадай нүхэр Сталинда эльгээһэн бэшэгнээ).
(Январийн 7).

ТҮНХЭНДЭ «Б. М. ҮНЭН» ГАЗЕТЫН ТАРААЛГЫЕ ХЭН ХОЙШОНЬ ТАТАНАБ?

ВКП(б)-гэй Түнхэнэй аймкомой агитаци ба пропагандын таһагые даагша нүхэр С. Д. Бельгаев, аймагай хэлхээ холбооной таһагэй начальник нүхэр Борисов гэгшэд аймаг дотороо газетэ, журналнуудые тараалгада һаналаа тэбидаггүй байна. Илангаяа «Бурят-Монголой үнэн» газетые тараалгаа хангалтагүй юм.

Хэтэрхэдээ, Борисов Бельгаев хоёр «Б. М. Үнэн» газетэ тоодоггүй гэхэ һанал гаргаха, өөһэдыгөө зүбтүүлхэ һанаатай байдаг.
(Январийн 13)

РЕДАКЦИДА ЕРЭҺЭН БЭШЭГ

СУУРГАТАЙ БАЙДАГ МАГАЗИН

Мухаршэбэрэй аймагай «Шэнэ Байдал» гэжэ колхоздо Октябрьска сельпогой нэгэ магазиниие Рыгжит Гомбожапова даадаг байна. Энэ нүхэр неделидээ миил 1—2 удэр магазинаа нээдэг юм.

Рыгжит Гомбожапова хадаа колхозой һайн мориндо һуугаад, хэдэн үдэрөөр «Улаан Туяа» колхоз, Харгаата ба Бар тосхонуудаар архи уужа, зайгуултажа ябадаг гээшэ.

Зоргодоо ороһон наймаалагшада зохихо хэмжээ абажа, магазинай худэлмэриие эрид һайжаруулха шухала.

Б. ТУГНУЙСКИЙ.
(Январийн 14)

АМИДЫ АНГУУД ЗООЛОГИЧЕСКА ЦЕНТР ЭЛЬГЭЭГДЭНЭ

Январийн эхеэр Республиканска ангуушадай һайн дуранай общество амиды ангуудые Москвагай зоологическа центр эльгээбэ. Эльгээһэн ангуудайнь тоодо 6 булгэн, 3 манал бии.

Амиды ангуудые саг үргэлжэ зоологическа центр эльгээжэ байхаар тус обществэ хэлсээ баталаһанхай.
(Январийн 9)

ХЭЗЭЭ ЗАҺАГДАХА ХАРГЫ ЮМ?

Байгал далайн эрье зубшаһан Баргажанай тракт жэлһээ жэлдэ муудажа байһан туладаа зар тунхагта орожо байна. Энэ тракт уһа намагтай газараар табигдаһан, тиимэ туладаа саг үргэлжын харууһа, һэльбэлтэдэ орожо байха ёһотой.

Үбэл болоходо, энэ тракт яндан ялхи болошодог ба хүр саһанда дарагдадаг. Теэд, эдэ-ниие заһаха, саһанай татуур хэхэ ээзд олдоногүй. Республикын хартаа зам байгуулгын ажалые эрхилхэ управленкин зүгһөө Баргажанай трактда тусхай экскаватор хандуулха ёһотой.

И. АНДРЕЕВ.
(Январийн 7)

ЯРМАРКА ДЭЭРЭ

ҮНЭ СЭН ҮДЭР БҮРИ ХИМДАРНА

...Мухаршэбэрэй олон колхозууд хүдөө ажахын продуктнуудые хямда сэнгээр — килограмм мяхаяа 20 тухэригөөр, гурил түхэригөөр худалдажа, өөһэдөө ажаүйлэдбэриин эд бараа элбэгээр худалдан абана.

Рыночнэ сэн үдэр бүри доороо бууна. Ярмаркын эхилхэ үдэрһөө мяханай сэн 34 процент дунда зэргээр доошоо бууба. Килограмм гурил 6—8 түхэригһөө 4—6 түхэриг болобо

ҮНЭТЭ ОЛЗО

Хизаарые шэнжэлхэ Улаан-Удын музейдэ зурба гэжэ айхабтар мантагаар бүхын толгойн урда духын яһан — научна талаараа тон үнэтэ экземпляр асарагдажа табигдаба. Энэ толгойн хохимой яһан Баунтын аймагта мүнхэдөө хүрэшэнэн газар дороһоо малтагдажа гаргагдаһан байна.

Зурба болбол мамонтын байха үеын амитан юм. Тэрэ хадаа 15000 жэлэй саада тээ үндэһэ таһаран үгы болошоһон байгаа. Энэ айхабтар томо ба хүсэ ехэтэ амитад тон тулюур нозог байһан дээрэнэ хэбэрэгхэнээр тэрэ үеын анГуушадай олзо болодог байба. Нэгэ зарим тухайлбариин ёһоор тэдэ амитад уларилай һэлгэл болоһон дээрэнээ үгы болоһон, нүгөө зарим тухайлбаряар, тэрэ үеын хүнүүд эдэ-ниие үндэһэ таһартарынь усадхаһан байгаа гэдэг.

Ф. ШУЛУНОВ,
музейн ахалагша научна худэлмэрилэгшэ.
(Мартын 14)

ЭВЕНК АРАДАЙ УРГАН БАДАРАЛГА

Ангууша ба оротон эвенкнүүдэй утаа уняар тунанги урса байрануудай урдань байһан газарнуудаар мүнөө томошог кол

Дүлэтэ ажэлнүүдэй баатарнууд

Заято Бадмаев Курскын дүхэригтэ, Белоруссиин газар дээрэ болоhон байлдаануудта хабаадалсаhан, Минск хотые сүлөөлэлсэhэн, Польшо, Прибалтика, Чехословакиар ябаhан, дайнай hүүлээр Германида алба хэhэн байна.

РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, багша Цыбиктор Тахуевич Дондупов дүшэн нэгэн оной намар Моск-

ДОРО ДОХИН ХҮНДЭЛЭЭЛ

— Манай нютагта дайнай ветерануд олон даа. Тэдэнэй тоодо аха дүү Хүбүүлэй, Мэхэд, Ширетор Дашиевууд, танист ябаhан Заято Бадмаев, олон жэлэй хугасаада багшаар үдэлhэн Цыбиктор Тахуевич Дондупов болон бусадые нэрэжэ боломоор. гээд hананаб. Эдэ нүхэд тухай магтан хэлэхээр юумэн яhала бии гээшэ аб даа,—гэжэ Дэрээнэй совхозой механизатор, үбhэшэдэй ньhоорууулагдамал звеное үтэлбэрилэгшэ Антон Дырчиовтэй дайнай үеын хэрэгүүд ушаа хөөрэлдэнэбди.

Аха дүү Дашиевууд яhала эбьяатайгаар дайшалхы замаа нгэрэгнэн, шархатаhан, улаан үүhаяа адхаhан, орден, медальнуудта хүртэhэн байха юм.

Эдэ гурбан түрэл нютагайнаа дунда hургуулиин үхибүүдэй уулзажа, сэрэгэй үедэ хамаа ябаhан нүхэд тухайгаа хали халуунаар, зүрхэ сэдьхэл үдэлгэмөөр хөөрэжэ үгэдэг.

Эсэгын гурбан хүбүүд дайнаа даража, илалта түгэс нютагаа бусажа ерэhээр үндэр аhатай боложо, амаралтада эратараа түрэл ажахыдаа хүлөө юм.

Хүбүүлэй дүү хүбүүниинь олон жэлэй туршада мал ажаы дээрэ хүдэлхэдөө, олон оото магтаалда хүртэhэн байа.

Мэжэд гэдэг дунда ахань ветеринарна фельдшерээр ажалажа, хэды олон адууhа эмлэлээ, аргалаа гээшэб? Тэрэниинь тоолон хэлэхэнь мүн эрхэтэй.

Аха Ширеторынь мүн габьатайгаар хүдэлhэн, зондоо үндэтэй ябаhан, гээд тэмдэглэлтэй.

Танкист Заято Бадмаев дайалхы замаа Москва шадарба эхилээд, Эльбэ мүрэнэй ньедэ дүүргэжэ, энэ мүрэнэй аанда түмэр хүлэг танкынгаа нжэтэ сахаригуудые норгон аahан байха юм.

— Оройдоол арбан долоон аhатайдаа дайнай боложо айhан газарта хүрөөд ябаам. Наhаяа нэмэжэ, сэрэгэй олбанда ошоо hэм... Олон оото мартагдашагүй хэрэгүүд амтай нэгэнтэ бэшэ дайралаа юм даа. Тэрээн тухайгаа нан hанан, дурсажа ябагшаб, гээд мүнөө далаад наhатай ложо ябаhан Заято Бадмаев өрэнэ.

Дайнай ветеран Бадмаевай өтэнь ороходо, тэрэ үеын оото-зурагуудые заатагүй хазхат. Тэдэнэйнь дунда дайнай дүүрэжэ ябаха үеэр абуулhан нэгэ зураг hонирхооор.

— Тиихэдэ хорин наhатай олоhон, Дайшалхы Алдар олын III шатын орденоор шагнагдаад ябааб. Хор жэлэй туршада суггаа ябаан нүхэртэйгөө дүрэ зураа буулгуулаа hэм. Тэрэ нуур мүнөө амар мэндэ юм гу, ли үгы юм гү? Мэдэнэгүйб. улаадаг hаа, hонин бэлэй,— ээд гвардиин сержант Заято Бадмаев hанаа алдана.

ва хотые хамгаалалсаад, хэдэн удаа шархатаhан, эмшэлүүлhэнэй удаа дахинаа фронт руугаа ошоhон намтартай.

Үнинэй багша дайнай ветеран Дондупов хадаа Можайск, Смоленск, Минск болон бусад олон тоото хото городуудые, хүдөө hуурринуудые дайсанай hабарhаа сүлөөлэлсэhэн байна.

Сэрэгэй үедэ шэн зоригто баатаршалгануудые харуулhанайнгаа түлөө Цыбиктор Дондупов олон тоото орден, медальнуудаар шагнагданхай. Тэдэнэйнь дунда Улаан Одоной, Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай II шатын орденууд, «Шэн габьяагай түлөө», «Кенигсбергые абаhанай түлөө» медальнууд оролсоно.

— Агуухэ Илалтын hайндэрые, Кенигсберг шадар ургаа хум. Дайн дүүрэбэ гэжэ дуулахадаа, хэлэхыншье аргагүй ехэзр баясаа бэлэйбди, — гээд Цыбиктор Тахуевич хөөрэдэг.

Дайнай дүүрээшье hаа, Ц. Дондупов үшөө хоёр жэлэй хугасаа соо албанда ябаа. Украина, Белоруссиин газарнуудаар эдэ хоёр жэл үнгэрэн ошоо.

Албанhаа бусажа ерэhэнэй удаа түрэл Ягдаг нютагтахи hургуулидаа эхин классуудай багшаар хүдэлжэ, олон тоото хүбүүдые, басагадые эрдэм номдо hургажа гараа. Энэ харюусалгата хүдэлмэрээ бодото hайнаар бэелүүлэн, нютагаархидайнгаа нангин найдалые харуюлhан байха юм.

Дэрээнэй сомоной Советдэй харьяата Алла hууринда ажаhуудаг дурсагдаhан эдэ ажалай, дайнай ветерануд үндэр наhатай болоошье hаа, ургажа ябаhан залуу үетэниие арад түмэндөө, Эхэ нютагтаа үнэн сэхэ ябахаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бии байгаа хүсэ шадалаа зорюулна гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Дайнай ветеран Ширетор Санжиевич Дашиевтай үнгэрэгшэ зун уулзажа хөөрэлдэхэдэ:

— Дайнай хатуу шанга тулалдаан соогуур баатарай үхэлөөр унаhан нютагаархидаа мартаха ёhогүйбди. hүүлэй үедэ дайшалхы, патриотическа хүмүүжүүлгэдэ анхарал хандуулгадахаяа болижо байна. Минии hанахада, совет сэрэгшэдэй габьяаеынь үндэр дээрэ үргэн ябаха ёhотойбди,—гэжэ тэрэ хэлээ hэн.

Үнэхөөрөөшье hүүлэй үедэ сэрэгэй патриотическа, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри манай Буряад орон дотор hулаар ябуулагдадаг болоо. Тэрэниие ень бариманталан харуулhан жэшээнүүдшье бии байха.

Шэн зориг, баатаршалга харуулhан, сагhаа урид наhа барааhан манай олон тоото хүбүүд, басагадай нэрэнүүд мартагдаха ёhогүй бшуу.

Г. БАДМАЕВ,
журналист.

hүрөөтэ жэлнүүдэй сууряан

ДАЙН, СЭРЭГ hАЙТАЙ ЮУМЭН БЭШЭ...

ИЛАЛТЫН үдэрэй ойртожо эхилхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ветерануудай дурсалгануд хэблэлдэ олоор толилогдодог гэжэ харагшаб. Би өөрынгөө дайшалхы зам тухай тиигэжэ бэшэжэ, газетэдэ толилуулжа үзөөгүй хүм. Эндэ өөрымни хэдэн шалтагаан байха. Тиимэшье hаань, Афганистанда ябаhан хүбүүдые хараад, мүн эндэхи бухиндашаhан зарим залуушуулые шоо үзэхэдөө, дайн тухай өөрынгөө hанамжа бэшэжэ туршахые шийдэhэмни энэл ха даа.

1942 ондо 16 наhатай 8-дахи класста hуража ябатарни, комсомол-залуушуулай уряа гаража, сэрэгэй албанда татагдаа hэм. Бэе махабадни барагтай байhан юм гээбы. Агаhаа татагдаhан таба-зургаан хүбүүд наhантнай бага гүүлээд, гэртээ табигдаа hэмди. Шандалиhаа Жамбалдоржын Базар-Гүрэ, Алханаhаа Дымбылов, би гэхэ мэтэ. Колхоздоо хүдэлжэ байтарни, 1943 оной январиин 5-да үшөөл 17-той болоогүй би сэрэгтэ дахинаа татагдабаб. Сүүгэл дасан дээрэ hуралсал бэлэдхэл гараад, Боржын хэрэмлэмэл газар руу эльгээгдэбэбди. Бидэнэй ябаhанай hүүлээр дасан дээрэ алба хэжэ байhан 1925 оной хүбүүд бултадаа дайнда сүм эльгээгдээ, тэдэнэй үсөөниинь лэ нютагаа бусаха золтой байгаа.

Түмэр-бетоноор шудхажа, гуша гаран ондо баригдаhан ёhотойл хэрэм соо 1948 он болотор албаяа гарааб. Хэрэмэй хажууда жаахан газаргэр байха. Тэрээн соогоо унтахабди, эдеэлхэбди. Бэшэ сагтаа японтоной орожо ерээhаа, хайшан гээд дайлалдахабибди гэжэ бэлэдхэл хэхэбди. Тэрэ хоёрые холбоhон годигор харанхы хобоо соогуур энэ-тэрэ хана мүргэжэ ябаад гүйлдэхэбди.

1943-44 онуудта айхабтар хүйтэн байгаа — дүшөөд градус бологшо hэн. Хүнэй үмдэhэн, угаагдаhан хуушан хубсаhа жэл бүри бидэндэ үгэдэг байгаа. Хоол хошомнайшье муу, хүлдэнэн хартаабха, капуста, бэшэшье юумэ багасага үгэхэ. Үбэлэй сагта hүни бүхэндэ харуулда зогсохобди. Хадын ара хажууда хоргодохо гэхэдэш, юушье байхагүй. Хоёр час соо зогсоод ерэхэдэ, голдоо хүрэтэрөө даарашоод, годогор хара айбала болошонхой орохош. Нүхэн гэр соомнай хара уhанhаа бэшэ дулаа оруулха сайшье байхагүй. Улаан шуhаар үмдэндөө шээдэг болотороо хүйтэ абаад, госпитальдо арай шамай hайн бологшо hэмди. Журам гээшэ шанга. Японтон орохоёо байна, hайнаар харуул хэгты гэжэ байжа комендирнууднай шангалха.

Тэндээ арай гэжэ 1945 он болгоод байтарнай, май hарада баруун тээ дайн дүүрэбэ гэhэн hураг дуулдаба. Гэбэшье зүүн тээ милитарис японтой дайлалдахабди гэлсэжэ эхилбэ. Тиигэhээр байтар, баруун тээhээ түмэр замаар сэрэг эшелон эшелоноор үнгэрдэг болобо. Ямаршье олон сэрэг, техникэ үнгэрэгшэ hэм, хаана багтадаг байhан юм? Нюусаар лэ бэлэдхэл хэгдэжэ байна гэхэ маанадта.

Бидэшье түхеэржэ эхилбэбди. Июлиин hүүл багта пулеметно-артиллерийскэ амяарлагдамал бригада ябагаар хилэ шэглэжэ гарабабди. hүниндөө ябаад, үдэртөө хонохор газарта амархабди. Августын 8-най үдэшэ зэр зэмсэгээ хуяглаад, хилэ хүрэжэ, субаса харгыгаар минэтэй газар зайлахадаал, СССР-эй хилэ дээрэ гарабабди. Манай взводто даалгагдаhан шобогор хадын оройдо гарахадамнай, тээ саанахи толгой дээрэ японтоной хэрэм hүрөөтэй байгаа hэн.

Би Терехов гэжэ хубуунтэй суг ПТР гэжэ ута буу баринхайбди. Ротымнай 3-дахи взвод тэрэ хэрэмдэ добтолжо, эзэлэн абаа бэлэй. Хилэеэ дабажа гараад, үдэшэлэн тээ Хитадай Джалайнор гэжэ жаахан хотодо хүрэбэбди. Үглөөгүүрнь байhан бүхы техникэ шара улаан элhэ тооhо бутаруулhаар Хинганай шэлэнүүд тээшэ шэглэбэ. Бидэ ябаган сэрэгшэд шархиилгалдаhаар хойноhоонь алхалалдабабди. Үдэшэлэн Сагаан гэжэ түмэр замай станциин хажууда хонохо гэжэ байтарнай, Үргэнэ мүрэнэй баруун эрье тээhээ манай сэрэг үхэр буугаар буудажа эхилээ hэн. Тэндэhээ саашаа Хайлар хото хүрэтэрөө ото элhэн булдаруунуудтай харгыгүй газарые махажа гараабди.

Августын аяма халуун удэрнүүдтэ эртэлэн гаража. Удэшэ орой болотор уhагүй газаараар ябаха гээшэ гайтай бэлэй. Противогазаа хаянхай. нюргандаа бүхы зэр зэмсэгээ үргэлэнхэй хэдэн мянган хүнэй гэшхэлхэдэ, хуа тооhон огторгой хүрэтэр үрхирөө hааб даа. Ангашаhан сэрэгшэдэй харгын хажуугаар унажал байхадань, санитар машина тэдэниие зөөжэ абаашаад, нэгэ тээ ами оруулдаг байгаа. Хүлhэндөө сайрашаhан самсаяа hүни тайлаад хоноходош, үглөөгүүр хорхогор сагаан юумэн гордойжо хэбтэхэ. Саашаа ябгалхадаш, уhатай шалбаагууд хаа-яа дайралдаха. Дүтэ ошохын аргагүй, дүтэлөө hааш, үй түмэн хорхой шабхайень хараад, бөөлжэhэншни хүрэхэ. Тээ холохоно ошоод, шабар малтахадаш, нялдагар нойтон юумэн гараха. Тэрэниие аршуулайнгаа нэгэ захада обоолоод шэмэхэдэшни, хүнэй амандаа хэшэгүй гашуун шэмэ үзэгдэхэ.

Хитадай газар дээрэ ябахадаа, дээрмэдэжэ, айлай огородой үргамалда гар хүрэжэ болохогүй гэжэ командирнууднай саг үргэлжэ номнохо. Тиигээшье hаань, ангашаhан сэрэгшэд хүнэй үгэ юу дуулаха hэм, хараhан газартаа худагтай айлай үhыень шабартай шудхэртэйень гаргажа уугаад ябашаха.

Хайлар хотодо арайхан гэжэ хүроод, үдэшэлэн нэгэ хонхор соо хонохо гэжэ байтарнай, японтон үхэр буугаар манаhхиниие буудаа hэн. Эгээл тэрэ үедэ взводой командирай орлогшо сержант Куркин минии окопой эрмэг дээрэ hуугаад, намайе мори уhалхыем эльгээбэ. Мориндоо хүрөөдүй ябатарни, үхэр буугай нэгэ hомон минии окоп дээрэ тэhэрээд, тэрэ сержантые алаhан, минии буугай наводчик Тереховые шархатуулhан юм.

Үглөө үглөөгүүрнь Хайларай хэрэмлэмэл газарай урда талаhаа добтолхо гэhэн даабари манай бригадада үггэнхэй hэн. Добтолхо газар руугаа үдэшэлэн ошобобди. Бидэнэй урда дайлалдаhан нэгэ полкын бута сохюулаад гарахадань, бидэ тэдэниие халажа орохо ёhотой hэмди.

Урдамнай танкын гарахагүй гурбан дабхар годигор ехэ нүхэнүүд. эрмэг дээрэнь адаалхай шабын түмэр татаатай. Тэрэ нүхэнүүдэй саана үбhэ ногоогоор, харгана боролжоор хушагданхай томо томо элhэн добонууд мондойлдоно. Байлдааншье эхилшэбэ. Тэрэ добонуудhэа, үшөө хааhааншьеб японтон бидэниие буусаража шадангүй шүүгдэшоо. Энээнэй удаа Баировынь мүрысөөнэй таблицада түрүүлжэ эхилээ hэн. Зүгөөр тэрэ зургаадахи уулзалгада Анатолий Раднаевтай наадахадаа, хэдэн алдуу хэжэ, шүүгдэhэн байгаа. Жэшээнь, хараар наадаhан Баиров тэргэсэ морин хубүүн хоёроор андалдахадаа, яhала hайн байдалтай болоhон юм. Тиигэжэ ябаhаар бэрсэеэ андалдахын орондо тэрэнээ ондоо тээшэнь ябаhаар, нэгэ бодоёо «бэлэглэжэрхёо». Энээнэй удаа Анатолий Раднаев дүн хамта 5 очко абажа, урагшаа гараба.

Шатарай ветерануудай дундаhаа Бата Мункоев Валерий Залкинд хоёр яhала hайн наада харуулна. Жэшээнь, Бата Мункоев түрүүшын уулзалгада Николай Галдановта шүүгдэhэн байгаа. Тиигэбэшье удаадахи уулзалгануудта тэрэ Иван Тулохонов, Владимир Талханов, Юрий Краснов, Валентин Захаров гэгшэдые дажа оробо. Буудаhан хүнүүд ороидоошье харагданагүй. Шархатаhан түрүүшын хүнүүд бии боложо, медсестрануудые дуудана... Үдын хойно ара талаhаамнай үхэр буунууд элhэн добонуудые буудажа эхилбэ. Тудаhан газарhаань тэнгэридэ хүрэмэ элhэн тоohон гараад, эбдэрhэн юумэн харагдахагүй юм. Японтон буудаhан зандаа. Манайхин сэхэ добтолжо ядахадаа, хажуу талаhаань орохо hэдэлгэ гаргаба. Тэрээн руу ошоходомнай, манай урда тулалдаhан полкын алуулhан сэрэгшэд добо дээгүүр дүүрэн хэбтэбэ. Тэндэ бидэ гурбан үдэр hүнигүй юушье хэжэ шадабагүйбди. Дүрбэдэхи үглөөгүүр манай агаарай-сэрэгэй тагнуулшад ерэжэ, hайса тагнуул хээд ошобод. Тиигээд нилээд сагай үнгэрhэн хойно тэрэ олон элhэн добо бухэнhөө сагаан тугууд үргэгдэбэ. Удангүй япон талаhаа бүлэг хүнүүд манда ерэжэ, хөөрэлдөө хэбэ.

Манайхинай оньhоорууулагдамал сэрэгэй Хайлар ерэхэдэ, японтон нэгэшье бүү hүргэнгүй, газар дороо хороhон байгаа. Ябаган сэрэгэй дүтэлхэдэ, бүхы бүү шуугаа гаргаад, тулалдажа эхилээ ха юм. Япон сэрэгшэд буудахадаа мэргэн, хутагаар хуниие алаха эрдэм тон hайнаар шудалhан, гарайнгаа хажуу талаар хүнэй hудаhа таhа сохихо шадабаритай, хүнгэн гутал үмдөөд гүйгөө hаань, хазаар морёор хүсэхөөр бэшэ хурдаар гүйдэг hургаалтай байhан юм.

Хайларай хэрэмлэмэл газарта добтолжо байхадамнай, манай ямар олон сэрэгшэд буудуулжа унаа гээшэб? Минии урдуур, хажуугаар hомон hайсал шаб-шуб гэхэ. Юрэдөө, ямар аза талаамни болоhон юм, аба эжын буян байлсаhан байгаа ёhотой.

Нүхэдэйнгөө буудуулан унахые, ангаад харанхалан бүдэршэхые, уhан шуhанай урдахые нюдөөрөө хараhан, үзэhэн хадаа, юрэдөө, дайн дажар гээшэ hайтай юумэн бэшэл даа гэжэ залуушуулда хэлэгшэб. Тиигэжэл япон дайнда ябалсажа, аба эжын буянгаар амиды мэндэ бусаха хубитай, дайн дажаргүй сагта эды шэнээн жаргаха золтой байгаа хаб гэжэ hананшаб.

Д. ДАМДИНОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

Шатарай булан

ХЮЛГЭ ДЭЭРЭ «ШУУРГАТАЙ»

Ленинэй орденто локомотивваген заhабарилгын заводой шатарай клуб соо республикын Профсоюзуудай советдэй түрүү hуури эзэлхын түлөө наадан эхилбэ. Мүрысөөндэ 28 шатаршан хабаадана. Тэдэнэй дунда нэгэдэхи разрядтайшуул болон спортын мастерта кандидадууд бии.

hонирхолтой мүрысөөндэ хабаадагшадай дундаhаа технологическа институдай студент Тарас Минтаханов абаhаар гоё hайхан наада харуулжа, сугларагшадай анхарал татаhан юм. Тэрэ дүрбэн уулзалгада Владимир Талханов, Николай Данилов, Бато Дашиев, Валентин Захаров гэгшэдые шүүхэдээ, мүрысөөнэй таблица толгойлжо эхилhэн байгаа. Тиин табадахи уулзалгада Тамир Баировтай наадаа болобо. Эндэ Тарас нүхэрэйнгөө hайн добтолгонуудые саража шадангүй шүүгдэшоо. Энээнэй удаа Баировынь мүрысөөнэй таблицада түрүүлжэ эхилээ hэн. Зүгөөр тэрэ зургаадахи уулзалгада Анатолий Раднаевтай наадахадаа, хэдэн алдуу хэжэ, шүүгдэhэн байгаа. Жэшээнь, хараар наадаhан Баиров тэргэсэ морин хубүүн хоёроор андалдахадаа, яhала hайн байдалтай болоhон юм. Тиигэжэ ябаhаар бэрсэеэ андалдахын орондо тэрэнээ ондоо тээшэнь ябаhаар, нэгэ бодоёо «бэлэглэжэрхёо». Энээнэй удаа Анатолий Раднаев дүн хамта 5 очко абажа, урагшаа гараба.

Шатарай ветерануудай дундаhаа Бата Мункоев Валерий Залкинд хоёр яhала hайн наада харуулна. Жэшээнь, Бата Мункоев түрүүшын уулзалгада Николай Галдановта шүүгдэhэн байгаа. Тиигэбэшье удаадахи уулзалгануудта тэрэ Иван Тулохонов, Владимир Талханов, Юрий Краснов, Валентин Захаров гэгшэдые шүүhэн. Түнхэнэй районhоо ерэhэн Валерий Фроловтой тэнсэhэн юм.

Мүрысөөндэ үнинэй хабаадаагүй Валерий Залкинд гурбан хуниие шүүгээд, гурбантайнь тэнсээд, 4,5 очко абаба.

Зургаан уулзалгын удаа А. Раднаев —5, Т. Баиров, Т. Минтаханов, Б. Мункоев, В. Залкинд түс тустаа 4,5 очкотой болонхой. Нааданай дун хаража үзэхэдэ, мүнөөдөө хэнэйньшье эрхимлэхэнь тодороодуй.

Мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараhан шатаршад республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэхэ нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртэхэ. Наадан октябриин 11-hээ эхилхээр хараалагдана. Мүн Улаан-Удэ, Гусиноозерск, Северобайкальск хотонуудай чемпионууд хабаадахаар уригдаба.

Л. ГАРМАЕВА.
В. ПЛУТТЫН фото.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Раднаев.

Эродой элитэ ехэ шатарай композитор А. Галицкиин зохёоhон бодолго. 1903 он.

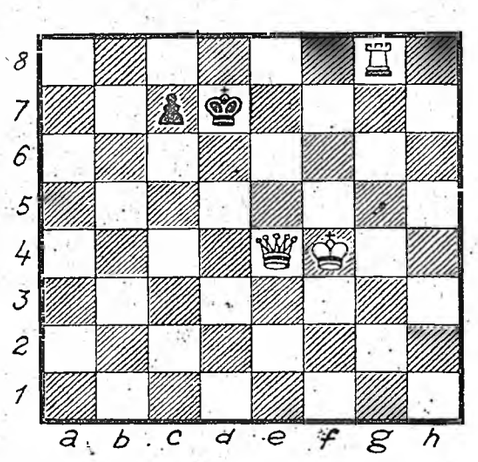

Сагаан бодонууд: Ноён f4, бэрсэ e4, тэргэ g8.
Хара бодонууд: Ноён d7, хүбүүн c7.
Хоёр ябадалаар мад табиха.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Буряадай ССР-эй Верховно оведэй комитедүүдтэ. «Шэнэ имн мүндэлхэ ёhотой» — С. еливрын тоосоон.

.Буряадай ССР-эй Верховно оведэй V сессие үгтуулан. Ойлгохонь хүшэршэг...» — А. Обросовой мэдээсэл.

«Замайнь эхин хаанhааб?» —Э. Цынгуевай статья.

«1939 ондо Сталин Гитлертэй ямар хэлсээ баталааб?»— «Новое время» журналhаа абтаhан Л. Безыменскиин статья.

«Хубилалтын боложо байхада...»—манай хөөрэлдөөн.

«Шаргаяа мүнөөнhөө бэлдэ» — хүдөөгэй республиканска нааданнуудые угталга тухай мэдээсэл.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«Үглоо». 10.00 -Инноваци. 10.15 — Мультфильм. 12.15—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулаа». 13.00—Шэнэ hониной алэн. 16.00—Л. Николаева дуураха. 16.15—«Труженики моря». -дахи сери. 17.25—«Илагшад». 8.25—Баримтата фильм. 18.55 -Биржын hонинууд. 19.25 — локнот. 19.30 — Уласхооронын шэнжэлэл. 19.45—«Хүн ба уулы». 20.30—Партнер. 21.00 -«ВИД» танилсуулна. 22.00— Мэдээсэлэй программа. 22.40 -«ВИД» танилсуулна.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимастикэ. 9.20 — Мультфильм. .30. 10.35—Англи хэлэн. 10.00 -Л. Шостаковичой фестиваль. 1.05—И. Саввинагай авторска дамжуулга. 12.00—К-2 дурадхана. 13.00—Россин тусхай корреспондентнүүдэй репортажнууд ба очеркнууд. 13.15—А. Розенбаумай дуунууд. 14.00— «Долгое эхо в горах». 2-дохи сери. 15.10—Ираклий Андроников түрүүшынхээ эстрадада. Буряадай ТВ. «Буряад орон» видеоканал. 18.00—Буряадаар хэлэжэ hуранабди; хүдөогэй hонинууд; «Халаан» журнал; телевизор харагшадай захилаар концерт. 20.00—Буряад ороной hонинууд. Москва. 21.00—Мэдээсэлнүүд. 21.15 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.30—«Комитет Аркадия Фомича»—уран hайханай фильм. 22.25—Дулдыданги бэшэ тайлбари. 22.40—РСФСР-эй Верховно Советдэй сесси дээрэ. 23.25—Баримтата фильм. 24.00 ——Мэдээсэлнүүд.

Буряадай ССР-эй Госкомиздадай республиканска типографида газетэ барлагдан хэблэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-40-45.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай соёлой нэгэдэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

Манай адрес: 670000. Улаан-Удэ, Каландаришвилийн үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный—2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн — 2-50-52, секретариадай — 2-66-76, таhагууд: советдүүдэй хүдэлмэриин ба нийтын эмхинүүдэй — 2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-69-58; соёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй —2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулгын — 2-60-91; коммерческэ —2-69-58; корректорнуудэй —2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай) — 2-35-95, манай корреспондентнүүд: Баргажанда — 91-1-44, Закаменскда —31-61, Агинскда — 3-45-94.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советдэй хэблэлэй телефонууд: директор — 2-37-32, бухгалтери — 2-33-77, вахта —2-56-62.

Газетэ жэлдээ 260 дахин гараха. Хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй Газетын индекс 50901. Тираж 6600. Хэблэлдэ тушаагдаhан саг: 23.00.

Буряадай ардай агаарай долгин

САГ ҮРГЭЛЖЫН ДАМЖУУЛ

6.15—Гимнастика (воскресенидэ шэнэ комплексалга). 7.17. воскресенидэ 8.17—Дамжуулганууд. Үдэр бүри—6.15, 6.44, 7.15, 19.34, 19.58, понедельник-ботодо 6 час 50 минутада, воскресенидэ 7 час 5 минутада сагай уларил тухай мэдээсэл.

6 час 55 минутада республикын газетэнүүд (понедельник, воскресениhээ бэшэ үдэрнүүдтэ).

СЕНТЯБРИИН 30-hаа ОКТЯБРИИН

ПОНЕДЕЛЬНИК, 30

6.28—6.48—«Түрэл газар дайдамнай». Радиожурнал. 6.48—7.00—Долоон хоногой радиодамжуулгануудай шэнжэлэль. 7.30—Галhаа болгоомжологты. 7.35—8.00 — «Котокель хэнэй гээшэб?» Авторынь — журналист С. Захарова. 9.10—10.00 —Хүгжэмтэ дамжуулга. 19.20 —Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 1945—19.58—«Гуламта».

ВТОРНИК, 1

6.28 — Республикын hонинууд. 7.35—8.00 — Үглөөнэй концерт (буряадаар). 9.10—10.00—«Арадай ухаан бодолой толи»— хүгжэмтэ дамжуулга. Хэжэнгын районой арадай дуунуудые гүйсэдхэгшэд тэрээндэ хабаадаха (буряадаар). 19.20— Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58— «Буряад хэлэнэй хэшээлнүүд». Үхибүүдтэ дамжуулга (буряадаар).

СРЕДА, 2

6.28—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 7.40—8.00— Буряадай республикые ондоогоор нэрлэхэ асуудалаар хөөрэлдөөндэ түүхын эрдэмэй докторнууд. ниитын эрдэмэй институтдай ахамад эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд Г. Л. Санжиев Ш. Б. Чимитдоржиев гэгшэд хабаадаха. 19.20—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45—19.58— «Хонин ажалые эршэдхэлгын замууд». Эдэн районой Боргойн совхозой директор М. А. Спасов дамжуулгада хабаадаха.

ЧЕТВЕРГ, 3

6.28— Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 7.35—Залуушуулай радиоклуб. 9.10—10.00 — «Манай фонотекэhээ» — хүгжэмтэ дамжуулга. 19.20—Республикын hонинууд (ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ). 19.45 —19.58— Социальна асуудалнуудай ба бх[illegible] дакциин дамжуулганой ажаhуудалда[illegible] хангалгын ГПУ-н[illegible] лабораториин [illegible] Чухланина тэрэ[illegible]

ПЯТНИ[illegible]

6.28 — Респ[illegible] нууд (ород ба [illegible] нүүд дээрэ). 7[illegible] дай хэрэгүүд». рэй РАПО-гой[illegible] В. Ф. Бакулов[illegible] хабаадаха. 7.47-[illegible] то нютаг». Со[illegible] далнуудай ба [illegible] дакциин дамжу[illegible] даар). 12.05—1[illegible] шагнагшадай б[illegible] жэмтэ дамжуу[illegible] Намсараевай н[illegible] нэй буряад д[illegible] шэнэ сезоной [illegible] ряадаар). 19.15-[illegible] гэлдэр, мүнөөд[illegible] —мэдээсэлэй д[illegible] ба буряад хэл[illegible]

СУББО[illegible]

6.28—Үглөөнэй [illegible] —8.00 — Дорм[illegible] рассказ. 9.10—[illegible] дэр, мүнөөдэр, [illegible] мэдээсэлэй дам[illegible] ба буряад хэл[illegible] 18.00—«Үбгэн [illegible] гууд». Үхибүүд[illegible] но-уран hайхан[illegible] (буряадаар). 18.[illegible] сэтгүүдэй 4-дэхи [illegible] даhануудаар. А[illegible] талья Морозова[illegible] дай засаг б[illegible] СССР-эй Конс[illegible] налтын комитед[illegible] юридическэ эрх[illegible] С. С. Восхоле[illegible] деен. 19.05—19[illegible] лын аанга» (б[illegible]

ВОСКРЕС[illegible]

6.35—6.58 — [illegible] церт. 7.35—«Ас[illegible] рюунууд, бо[illegible] Социальна асу[illegible] бэшэгүүдэй р[illegible] жуулга. 12.30—[illegible] шуулай мэдэ[illegible] дамжуулга.

Г. КАСПАРОВ ЭХЭ ОР[illegible] ЯБАХАГҮЙ...

Шатараар дэлхэйн экс-чемпион А. Карпов «Аргументы и факты» газетын (№ 35 1991 он) корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө дэлхэйн чемпион Г. Каспаров Америкын Лос-Анджелес хотодо гэр худалдажа абаад, СССР-hээ ябахаяа түхеэржэ байна гэжэ хэлэhэн юм.

«Аиф»-ай корреспондент А. Волков энэ асуудалаар Г. Каспаровай этигэмжэтэ нюур М. Гайказовта (Москва) хандаба. Тэрэнь иигэжэ хэлээ:

Үнэхөөрөө дэлхэйн чемпион Г. Каспаров байгша оной август hарада США-да (Лос-Анджелеста) байhан юм. Тэндэ өөрынгөө бүлэг тренернүүдтэй арендэдэ гэр абаад, шатарай ерээдүйн тулалдаануудта бэлэдхэл хэhэн байна.

А. Карповай тараahан шал худал мэдээсэл минии дура гутаагаа.

Г. Каспаров бусалтагүйгөөр ороноо ябахань гэhэн «hониниие» журналистнар олон дахин тараа[illegible] шатарта дур[illegible] бодолдо нэбт[illegible] хэдэнь, амгал[illegible] жэ хэлэхын [illegible] мүнөө тэрэ [illegible] энеэдэ хүрэ[illegible]

Августын [illegible] чемпион Лос[illegible] ха үедөө м[illegible] лоhон үймее[illegible] дуулахадаа, [illegible] ногой дуу[illegible] гэжэ америк[illegible] та мэдүүлэ[illegible]

1990 оной [illegible] Нью-Йоркдо [illegible] чемпионадта[illegible] дахадаа, Рос[illegible] тэй туг доро[illegible] баадаа hэмн[illegible] нэй болоhые[illegible] дэнэ ёhотой[illegible] Бакуhаа тэрэ[illegible] та 10 милли[illegible] hөө туhалам[illegible] Эхэ ороно[illegible] эрмэлэхэгүй[illegible] гэсхэе.

ХОЁР НААДА[illegible] УРДА ТЭ[illegible]

Футболоор республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө 41-дэхи мүрысөөн дүүрэхэ тээшээ боложо байна.

Мүрысөөнэй дүүрэтэр хоёр турай үлөөд байхада, «Инициатива» команда эзлжээтэ нааданда шэлэй заводой «Стекольщигые» 7:1 тоотойгоор шүүжэ, түрүүшынхээ Буряадай ССР-эй чемпион болобо. Тэрэнэй тренернүүд Сергей Шалышкин болон Валерий Михнов командын амжалтада ехэ габьяатай юм.

— Манай команда эгээл залуу футболистнуудhаа буридэнэ, Хахадынь эдиршүүлэй наhанай юм. Эдэнэй дундаhаа Сергей Харченко, Алексей Петров, Владимир Бадмаев, Андрей Дорофеев, вратарь Константин Кабунов гэгшэд илангаяа hайнаар наадажа, командынгаа амжалтада ехэ хубитаяа оруу[illegible] тологшо В[illegible] бүмбэгэ онд[illegible] саха руу [illegible] добтологшо[illegible] РҮҮ hуури [illegible] гэжэ команд[illegible] гей Констан[illegible] кин хөөрэжэ[illegible] техническа [illegible] кооператив [illegible] нууд юм. [illegible] лэгшэд М. А[illegible] Жуйков гэ[illegible] туhа хүргэж[illegible]

Мүрысөөнэй[illegible] турай үлөөд[illegible] циатива» ко[illegible] болоод, и[illegible] дээрэ хэлэ[illegible] hуурингүүдта[illegible] үшөө дүрбэ[illegible] байна.

Ф у[illegible]